

SYLLABUS STIJLFOUTEN
J.S.G. MAIMONIDES

stijl1
P. van Dort
september 1998

0 INLEIDING

Tegenwoordig is alles anders dan vroeger, zo wordt beweerd. Iedereen rijdt in een auto, we doen spelletjes op de computer en kijken allemaal video. Het is dan ook geen wonder dat, nu we het toch over het onderwijs hebben, de leerlingen niet alleen dommer zijn geworden, maar ook veel lastiger en brutaler, dat de scholen slechter zijn, en er van de leraren ook nog maar weinig deugt. Het gaat beroerd met de wereld. Misschien dacht je dat zelf ook al; per slot van rekening zijn er zoveel mensen die het beweren dat er wel iets van waar moet zijn. Daar zijn zelfs leraren bij; vermoedelijk zeggen je ouders het ook.

Hoewel we het nauwelijks durven opschrijven, wil het er bij ons niet in dat de mensheid steeds dommer wordt. Eerlijk gezegd vinden we dat de leerling van nu verdacht veel lijkt op die van vroeger, wat trouwens al erg genoeg is. Hij heeft zich vermomd zodat het niet zo opvalt; hij ziet er wat anders uit. Het enige verschil met vroeger lijkt ons dat tegenwoordig zeer veel mensen meer langdurig onderwijs krijgen, terwijl tegelijkertijd de omgangsvormen binnen de school die van de wereld daarbuiten hebben gevolgd. Het komt ons voor dat die wereld niet eerst het voorbeeld moet geven, en daarna klagen dat het gevolgd wordt.

Wat we wel geloven is dat taal - alle taal - in de verdrukking zit. En ook daarbij geldt dat het onderwijs zijn partij braaf meeblaast. In de jaren zeventig werden leerlingen *de leeskuil* in gestuurd om daar hun taal te verrijken. In een leeskuil lagen boeken en tijdschriften, en die nam je dan ter hand en daarna werd je Nederlands automatisch beter. Dat vonden jullie maar wat leuk. Dat het zo gemakkelijk ging, had je zelf niet kunnen bedenken. En nu is er dan de Tweede Fase. Dat is ook een soort *leeskuil*. In de Tweede Fase moet je zelfstandiger werken. Deze syllabus is daar helemaal op ingericht.

In een wereld die zo vol afleiding is als de onze, en waar het gedrukte woord alleen nog een marginaal bestaan leidt in ouderwetsigheden als kranten en boeken, is het geen wonder dat leerlingen het belang van taal geringschatten. Zelfs een deel van het onderwijzend personeel gelooft niet langer dat het zin heeft om jullie te leren spellen. Over grammatica hebben we het al helemaal niet. Daar heb je niks aan. En het kost nog veel tijd ook. Die kun je beter gebruiken voor andere, veel nuttiger dingen.

Wij zijn helaas wat ouderwets. Zolang de mens praat, zal hij schrijven. En wie wil schrijven, moet dat op zo'n manier doen dat een ander hem begrijpt, en in dit land dus volgens de regels van het Nederlands.

Waar tegenwoordig, zo wordt beweerd, toch bijna eenieder ernaar streeft niet al te zeer te lijken op zijn medemens, is het merkwaardig vast te stellen dat de taal op dat streven blijkbaar een uitzondering vormt. Waar velen er prat op gaan niet te zijn als iedereen, en zich in voorkomende gevallen beroepen op de eigen uniekste individualiteit, stellen zij er tegelijkertijd een eer in te spreken en schrijven als iedereen.

Nog even het volgende. Het is misschien goed je erop te wijzen dat sommige van de stijlfouten in deze syllabus door lang niet iedereen als zodanig worden erkend. Veel Nederlandse taalgebruikers gaan natuurlijk toch hun gang wat de kenners ook zeggen, maar zelfs taalkundigen verschillen nu en dan ernstig van mening over wat fout is en wat niet.

Het is tenslotte de meerderheid der gewone taalgebruikers die uitmaakt - of moet het *uitmaken* zijn? - wat correct is en wat niet. Taal is per definitie aan verandering onderhevig. Wat door degenen die zeggen er verstand van te hebben als stijlfout wordt gezien, kan tenslotte, indien Nederland maar lang genoeg volhardt, als correct in de woordenboeken terecht komen.

We willen benadrukken (een germanisme overigens), dat deze schoolmeesterachtige collectie stijlfouten niet bedoeld is als de taalkundige tien geboden. Dat dacht je vermoedelijk toch al niet, maar het kan geen kwaad het uitdrukkelijk te zeggen. Wel zou taal een min of meer individueel medium moeten zijn, dat je met enige precisie gebruikt. De persoonlijke eigenaardigheden die je daarbij aan de dag legt, zouden niet het gevolg moeten zijn van slordig denken, iets waarvan veel stijlfouten blijk geven. Met andere woorden: veel stijlfouten zijn gewoon stom. Misschien verschaft deze syllabus je

sommige van de middelen waarmee je de benodigde precisie kunt ontwikkelen. Voor het verzet tegen jargon, socio-babble, yuppie speak, turbo-taal en geiteharensokkengedoe moet je zelf zorgen. Tenzij je dat allemaal best wel een beetje onwijs gaaf vindt natuurlijk.

0.01 OPZET

In deel **I** (hoofdstuk 1 tot en met 7) vind je alleen fouten in woorden, in deel **2** (hoofdstuk 8 tot en met 13) alleen fouten in zinnen. In een apart deel (**3**) hebben we onder de nummers 1 tot en met 31 alle oefeningen bij elkaar gezet. Daar vind je eerst oefeningen voor elke stijlfout apart, en vervolgens verzameloefeningen waarin diverse stijlfouten uit de syllabus door elkaar zijn opgenomen. Tenslotte zijn er ook waarin alle stijlfouten uit deze syllabus door elkaar staan.

Voor de oefeningen geldt steeds, dat er per zin maar één stijlfout in zit. Hopen we natuurlijk. Als dat niet zo is, is het onze schuld. Niemand is volmaakt.

Bij de uitleg van de diverse stijlfouten, gebruiken we steeds (gecursiveerde) zinnen als voorbeeld. Indien die zinnen zijn gemerkt met een **asterisk (*)**, betekent het dat ze fout zijn.

Na de oefeningen vind je de antwoorden, zodat je zelf voor de controle kunt zorgen. Om het je toch niet al te gemakkelijk te maken hebben we bij de gemengde oefeningen achter ieder zinsnummer slechts vermeld welke fout aanwezig is. Welk woord of welke constructie fout is zul je zelf moeten vaststellen.

DEEL I FOUTEN OP HET NIVEAU VAN HET WOORD

1 BARBARISMEN

Elke taal maakt in mindere of meerdere mate gebruik van **ontlening**. Daarmee bedoelen we dat talen woorden overnemen uit andere talen. In eerste instantie verschijnt zo'n woord vaak in zijn originele, buitenlandse vorm: *computer, floppy, megabyte*. Op den duur wordt het dan aangepast aan de taal waarin het terecht is gekomen; het is nog maar nauwelijks herkenbaar als vreemdeling. Een woord als *fabriek* is daarvan een voorbeeld. Het is, zoals dat wat onaardig heet, een **bastaardwoord**. Het is geen vreemd woord meer, het is geen echt Nederlands woord, het zit er tussenin. Een bastaard dus. Veel bastaardwoorden zul je enkel aan de van oorsprong vreemde uitgang herkennen. De zo Nederlands klinkende uitgang *-iek* komt van het Franse *-ique*.

De frequentie waarmee talen woorden ontlenen - of ze het vaak doen of juist niet dus - verschilt. Ze is afhankelijk van een aantal factoren.

De mate waarin talen verwant zijn, is een eerste factor die van belang is. Het spreekt vanzelf dat de invloed van het Chinees in Nederland niet bijzonder groot is. China ligt nogal ver weg, en Chinees lijkt niet erg op Nederlands. Toch sta je soms verbaasd van de herkomst van bepaalde leenwoorden. *Kiosk* komt uit het Turks, *admiraal* uit het Arabisch, *schaak* uit het Perzisch (sjah), en *zolder* uit het Latijn (solarium, dat wat dicht bij de zon ligt).

Veel mensen zijn geneigd te denken dat het Nederlands een dwergtaal is, maar dat is niet zo. In de rij der meest gesproken talen neemt het nog altijd de twintigste plaats in. En hoewel vaak wordt gedacht dat *apartheid* onze enige bijdrage is aan het internationale taalverkeer, is dat onzin. Het Nederlands heeft zeer veel "uitgeleend" aan andere talen.

Het zal weinig verbazing wekken dat nogal wat scheepvaarttermen in andere talen zijn beland. Om slechts enkele van de zeer talrijke voorbeelden te noemen:

<i>bootsman:</i>	сѣкль (Russisch)
<i>jacht:</i>	<i>yaught</i> (Engels)
<i>hangmat:</i>	<i>hamaque</i> (Frans)
<i>matroos:</i>	<i>matelot</i> (Frans)
<i>stuurboord:</i>	<i>starboard</i> (Engels)
<i>zeil:</i>	<i>sail</i> (Engels)

Maar er zijn ook tal van andere gevallen:

<i>bolwerk:</i>	<i>boulevard</i> (Frans)
<i>daalder:</i>	<i>dollar</i> (Amerikaans)
<i>mannekijn:</i>	<i>mannequin</i> (Frans)
<i>rugzak:</i>	<i>rukusaku</i> (Japans)
<i>wagen:</i>	<i>wagon</i> (Amerikaans)

Soms komen woorden die het Nederlands heeft uitgeleend weer in een andere betekenis terug als leenwoord: het hierboven genoemde (middeleeuwse) Vlaamse woord *mannekijn*, dat pop betekende, kwam weer terug als *mannequin*, *bolwerk* belandde als het leenwoord *boulevard* weer in het Nederlands.

Ook de cultuur van een land bepaalt hoe vaak een taal woorden ontleent. Dat is een tweede factor. **Purisme** is het verschijnsel dat mensen ernaar streven voor een leenwoord een equivalent (een synoniem dus) te vinden in de eigen taal. Het lijkt erop alsof dat in Nederland maar matig lukt. De zeventiende-eeuwse schrijver P.C. Hooft deed zijn uiterste best; voor *ingenieur* bedacht hij bijvoorbeeld *vernufteling*. Helaas. Van tijd tot tijd staan er in Nederland mensen op die pleiten voor taalzuivering. Zulke eenzame helden worden al gauw beschouwd als amusante pleitbezorgers van een merkwaardig soort folklore.

In de landen om ons heen ligt dat wel anders. Waar onze Duitse burens erin slagen iedereen voor *helicopter Hubschrauber* te laten zeggen, is het met onze *wentelwiek* niks geworden. Op de een of andere manier geloof je niet dat zoiets echt kan vliegen. De Franse overheid heeft haar dienaren zelfs verboden in ambtelijke teksten leenwoorden te gebruiken.

Het is vast geen toeval dat in zulke landen films vaak nagesynchroniseerd worden, dus niet ondertiteld, maar nagesproken in de eigen taal. De gemiddelde Nederlander verafschuwt die gewoonte. Het Wilhelmus moet hij vanaf de derde regel meeneuriën en taalzuivering vat hij op als een vorm van patriottisme. En daar moet hij weinig van hebben. Aad Nuis, literair-criticus, ooit kamerlid voor D'66 en staatssecretaris van onderwijs, zei ooit: "Een Nederlander is niet trots op zijn taal, hij is trots op zijn talen. De enige taal die hij daarmee nièt bedoelt, is het Nederlands."

Er is nog een derde factor. Het kan natuurlijk zijn dat wij de taal benaderen met onze gebruikelijke tolerantie. Er zijn mensen die dat beweren. Wie dat niet wil geloven, en vindt dat we helemaal niet zo tolerant zijn, kan gewoon vaststellen dat Nederland, zoals een premier ooit zei, veel buitenland heeft. We zijn maar een heel klein land, zodat het niet eens de moeite loont films na te synchroniseren. 'Kleine talen', dwz. talen van kleine landen, lenen meer dan 'grote talen'.

Het woord **barbarisme** komt uit het Grieks: *barbaros* (mv: *barbaroi*). Het betekende daar oorspronkelijk: vreemdeling. Aangenomen wordt dat het woord een **onomatopee** was: een woord dat de klank van iets nabootst, zoals het woord *boeh*. *Boeh* is een onomatopee, omdat het woord het geluid nabootst van een koe, een Nederlandse koe wel te verstaan, want de Engelse doet: *mooh*. Met het woord *barbaros* werden de onverstaanbare klanken nagedaan die de barbaar voortbracht: brbrbrbrbr. Voor de Griek was een *barbaros* een niet-Griek. Uiteindelijk is het woord bij ons gaan betekenen: onbeschaafd mens.

In de taalkunde is het nog niet zo gemakkelijk te definiëren wat een barbarisme is. Gewoonlijk wordt vastgesteld dat het een **foutief ontleend woord** is, dat op zodanige wijze is bewerkt dat het geen goed Nederlands is, dat het, mooi gezegd, niet behoort tot het Nederlandse taaleigen; dit dus in tegenstelling tot een leenwoord, dat op correcte wijze is overgenomen.

Het probleem met barbarismen is dat ze, net als leenwoorden, op den duur **ingeburgerd** raken en niet meer als fout worden herkend. Wie de onderstaande lijst met voorbeelden bekijkt, zal dan ook op vele verrassingen stuiten. De barbarismen klinken soms heel wat beter dan de juist geachte equivalenten.

Al naar gelang de herkomst van een barbarisme onderscheiden we drie typen. Komen ze uit het Frans, dan noemen we ze **Galicismen**. Zijn ze afkomstig uit het Engels, dan heten ze **Anglicismen**. Is de bron het Duits, dan noemen we ze **Germanismen**. We behandelen ze elk apart en geven niet, zoals bij alle andere onderdelen oefeningen, maar alleen lijsten met voorbeelden. Het lijkt ons aardig als je de krankzinnigste gevallen in je eigen taalgebruik probeert te vermijden, domweg omdat ze zo lelijk zijn. Maar een halszaak zouden we er niet van willen maken, wat wel weer typisch Nederlands is misschien.

1.1 GERMANISMEN

Germanismen zijn woorden of uitdrukkingen die te letterlijk uit het Duits zijn vertaald en daardoor het eigen karakter van het Nederlands geweld aandoen. De sterke verwantschap tussen het Nederlands en het Duits werkt het ontstaan van Germanismen in de hand, terwijl er tussen de beide landen natuurlijk ook een intensief verkeer bestaat. Zodoende komen ze veelvuldig voor, veel vaker dan Gallicismen en Anglicismen.

Veel Germanismen klinken inderdaad nogal Duits, als je tenminste een beetje gevoelig bent voor zulke zaken: *beduidend, onbedingd*. In Marten Toonders Bommel-verhalen is professor Prlwytzkofsky een regelrechte Germanisme-machine. Hij produceert ze moeiteloos en in grote hoeveelheden:

"Wat is er? vroeg de gastheer onthutst.

"Ener verstoring", verklaarde professor Prlwytzkofsky. "Gans buitenordentelijk. Der trot vertoont een vernauwering in der observeringsleistung."

(...) "Dit maal klopt het", sprak hij. "Men moet het vervaren van zo ener verschijning gans rustig vervolgen. Nu heb ik alle factoren - en na enige studie zal ik der monster gewis analyseren kunnen. Opgepast. Daar is der Trotteldom."

(uit: Marten Toonder, Praw, der hemeldonderweder)

Het Duits maakt veel makkelijker dan het Nederlands samenstellingen van verschillende woorden, en doet dat bovendien op specifiek Duitse wijze. Dat samengestelde karakter is soms één van de karakteristieken van Germanismen. Een woord als *langjährig* leidt in het Nederlands tot een Germanisme als *langjarig*; maar wat in het Duits kan, kan niet in het Nederlands. Langjarig krijgt in het Nederlands een andere, eigenlijk onzinnige betekenis. In het Nederlands is *jarenlange* de juiste vorm. Iets dergelijks geldt voor *zonbeschenen*.

Ook het gebruik van bepaalde voorzetsels en achtervoegsels is een herkenningspunt: *neven* komt in Nederlandse samenstellingen nauwelijks voor, in het Duits daarentegen vaak: *Nebenansicht, Nebenverdienst*. Het Duitse achtervoegsel *-mässig* leidt in het Nederlands tot vele Germanismen: *planmatig, beleidsmatig*, etc.

In de alfabetische lijsten die we bij elk barbarisme hebben bijgevoegd, zijn de gevallen, waarvan we vermoeden dat ze al zozeer zijn ingeburgerd dat niemand meer nattigheid voelt, **gemerkt met een >**.

aangelegd zijn	- aanleg hebben voor
afreizen	- vertrekken
>afzwakken	- minder sterk maken
angst hebben	- bang zijn
(in) bedrijf (stellen)	- in werking stellen
beduidend	- aanzienlijk
begeesterd	- enthousiast
bemerkingen	- aanmerkingen
>benadrukken	- de nadruk leggen op
>(het) betere (publiek)	- het gegoede publiek
betonen	- doen uitkomen
>betreffende	- betrokken, desbetreffende
billijke (prijzen)	- lage prijzen
bijsluiten (i.e. brief)	- insluiten
>briefpapier	- postpapier
conjunctuurgevoelig	- gevoelig voor vernaderingen in de -
contact opnemen met	- contact zoeken
daadkracht	- energie, werkkraft
>daadwerkelijk	- metterdaad, werkelijk

daarstellen	- voorstellen, uitbeelden
deelname	- deelneming
>doorsnee	- gemiddelde
(maatregelen) doorvoeren	- invoeren, nemen
eenmalig	- voor één maal
eerstens	- ten eerste
(het) gebeuren	- de gebeurtenis
geëigende (middelen)	- gepaste, geschikte middelen
gelijkberechtigd	- met gelijke rechten, gelijkge-
grootmachten	- grote mogendheden
het handelt over	- het gaat over, heeft betrekking op
>hand (geschreven, geweven)	- met de hand
>hoogseizoen	- het drukke seizoen
>het is de hoogste tijd	- het is hoog tijd
>hoogwaardig	- van goede kwaliteit
>hoogzomer	- 't hartje van de zomer
ideaalbeeld	- bijna volmaakt beeld
>indringend	- diepgaand, aangrijpend
>inschatten	- schatten, bepalen
>zich inzetten	- zich geheel geven, opkomen voor
langjarig	- jarenlange
het loont zich (de moeite)	- het is de moeite waard
>maatgevend	- bepalend, gezaghebbend
meer of minder	- min of meer
>meerdere malen	- meermalen, verscheidene malen
middels	- door middel van
nawijsbaar	- aantoonbaar
nevenbedoeling	- bijbedoeling
>neveninkomsten	- bijverdiensten
>nieuwprijs	- oorspronkelijke prijs
ombouwen	- verbouwen, veranderen
>omstreden	- betwist
onbedingd	- onvoorwaardelijk
>onbestemd (gevoel)	- vaag
ontwaarding	- waardevermindering
>opgave	- taak, opdracht
>(kracht, moed) opbrengen	- hebben, tonen, voortbrengen,
planmatig	- volgens plan, stelselmatig
rondschrijven	- circulaire
(niet) rijmen (met)	- (niet) kloppen (met)
steekwoord	- sleutelwoord
>stelling nemen	- zich kanten (tegen), partij kiezen
>zich toespitsen	- zich verscherpen
>toonaangevend	- tot voorbeeld strekkend
>totaalbedrag	- het gehele bedrag
>totaalbeeld	- het totale beeld
>uitgesproken	- echt, in belangrijke mate, vooral
>uitgerekend	- juist, net nu
uitproberen	- volledig

vastnemen	- arresteren
>veilig stellen	- beschermen, waarborgen
voorliggend (geval)	- genoemde, onderhavige (geval)
vroeger of later	- vroeg of laat
>waardepapieren	- papieren van waarde
>zoals bekend, gezegd	- zoals bekend is, gezegd is
zonbeschenen	- door de zon beschenen

1.2 ANGLICISMEN

Anglicismen zijn woorden of uitdrukkingen die te letterlijk uit het Engels zijn vertaald. Dat gebeurt dan op zo'n manier dat die vertaling in strijd is met wat in het Nederlands 'hoort'. Het Nederlands telt maar weinig Anglicismen.

Op het eerste gezicht is dat misschien raar. Per slot van rekening is er geen taal die in Nederland zo veel en zo goed gesproken wordt als Engels, terwijl ook de Amerikaanse cultuur alom nadrukkelijk aanwezig is.

Toch ligt daar uiteraard juist de verklaring voor het ontbreken van Anglicismen in het Nederlands. Veel Engelse woorden worden direct, zonder bewerking, overgenomen. Er is geen taal waar het Nederlands zoveel aan ontleent als het Engels. Dat verschijnsel lijkt - pardon - een zeker snob appeal te hebben.

dat is al	- dat is alles
>al met al	- in ieder geval
(hij is) een (leraar)	- (hij is) leraar
frontpagina	- voorpagina
>(de inzittenden werden) gedood	- kwamen om het leven
meer of minder	- min of meer
praktisch (gesproken)	- welbeschouwd, eigenlijk
rond (het vuur)	- bij (het vuur)
(thee, koffie) maken	- (thee, koffie) zetten
worden (verwacht - te beantwoorden)	- men verwachtte van hem dat...
vroeger of later	- vroeg of laat

1.3 GALLICISMEN

Een blik op de herkomst van de barbarismen en leenwoorden levert een goed beeld op van de positie die de diverse vreemde talen in Nederland heden ten dage innemen. Waar het Frans tot in deze eeuw alom tegenwoordig was, en in heel Europa fungeerde als de cultuurtaal bij uitstek, is dat na de Tweede Wereldoorlog drastisch veranderd. Daarbij gaat het om een cultuurverschuiving. Afgezien daarvan is de verwantschap tussen het Frans en het Nederlands niet erg groot, wat ontlening toch al moeilijk maakt.

In de achttiende en negentiende eeuw sprak de elite op het hele Europese vasteland Frans. Die situatie was vooral te danken aan de kracht van de Franse cultuur, die ook buiten Frankrijk overheersend was. Literatuur, muziek, theater en beeldende kunst waren in deze periode goeddeels Frans van oorsprong. Sommige Nederlandse romans van het einde van de negentiende eeuw staan vol met Gallicismen. Toen ons kabinet aan het begin van de Tweede Wereldoorlog naar Engeland vluchtte, spraken de meeste ministers geen woord Engels. Tegenwoordig is de rol van het Frans in Nederland, en in de rest van Europa, sterk teruggedrongen. Het Engels is vreemde taal nummer 1 geworden. En dat weerspiegelt heel goed de cultuurverschuiving die er heeft plaats gevonden. Tegen Hollywood kon Parijs niet op.

Wat voor Nederland geldt, geldt echter niet per se voor het hele Nederlands taalgebied. Als je in Antwerpen rondloopt, kun je daar in de etalages teksten lezen als: *sokken aan 100 francs* en *solden*. Dat bewijst dat in België de invloed van het Frans onveranderd groot is. Het voorzetsel *aan* is de directe vertaling van het Franse *à*. En *solden* is de vervlaamsing van het Franse woord *soldes*: uitverkoop. In het Vlaams, dat in veel sterkere mate bloot staat aan de invloed van het Frans, komen Gallicismen nog heel frequent voor. Anderzijds gebruiken Vlamingen soms eigen vormen waar wij in het noorden een leenwoord gebruiken. Een *droogkuis* is in het Vlaams een centrifuge. In het lijstje hieronder zijn de Vlaamse gallicismen als zodanig aangeduid: (VL).

aan (deze condities) (VL)	- op (deze condities)
aan (deze prijs) (VL)	- voor (deze prijs)
(gepaard gaan) aan	- (gepaard gaan) met
(zich wenden) aan (VL)	- (zich wenden) tot
bedenken wij wel dat	- laten we bedenken dat
de (president Chirac)	- president Chirac
(iemand) nemen (voor de directeur)	- (iemand) houden (voor de...)
nemen we aan dat	- laten we aannemen dat
(de mode) van vandaag	- van tegenwoordig
uitgeven op	- uitzien op
(bewoond) zijn (door)	- (bewoond) worden (door)

2 VERWARRENDE PAREN

Onder deze rubriek worden vijf veelvoorkomende stijlfouten behandeld, die met elkaar gemeen hebben dat steeds uit twee mogelijkheden de verkeerde vorm gekozen wordt.

2.1 BLIJKBAAR - SCHIJNBAAR

Het woord *schijnbaar* gebruik je als iets naar het schijnt zo is. Hetgeen wordt meegedeeld staat allerminst vast. Wie het woord kiest, kan bedoelen duidelijk te maken dat zijn uitspraak is gebaseerd op een beperkte kennis van zaken, en dat het tegendeel niet mag worden uitgesloten (01). In zulke gevallen, wanneer dat wat wordt gezegd, niet direct wordt ontkend, staat schijnbaar vaak in een beklemtoonde positie vooraan in de zin.

(01) *Schijnbaar hebben ze een heel goed huwelijk.*

Een tweede mogelijkheid is dat de spreker de aandacht probeert te vestigen op de tegenstelling tussen schijn en realiteit. Wat met behulp van *schijnbaar* wordt meegedeeld, wordt dan onmiddellijk ontkend of genuanceerd. Het betreffende zinsgedeelte wordt dan gevolgd door een woord dat een tegenstelling uitdrukt, zoals *maar*, *echter* of *toch* (02/03).

(02) *Hij is schijnbaar een rustig mens, maar hij kan heel driftig zijn.*

(03) *Ze zijn schijnbaar gelukkig getrouwd; toch vechten ze elkaar ondertussen het huis uit.*

Het woord *blijkbaar* geeft aan dat iets inderdaad gebleken is. Vaak wordt tegelijkertijd een argument gegeven, dat dan wordt ingeleid door bijvoorbeeld *want* (04). Het is ook mogelijk dat argument alleen door een leesteken van de hoofdmededeling te scheiden (05). Dat leesteken heeft dan wel redengevende betekenis. In het dagelijks spraakgebruik is de toevoeging van een argument niet per se noodzakelijk.

Als de spreker er impliciet - dus zonder dat met zoveel woorden te zeggen - van uitgaat, dat hetgeen hij meedeelt juist is, kan hij zeggen: **blijkbaar (06)**.

(04) *Blijkbaar sliep iedereen, want het was doodstil.*

(05) *Blijkbaar sliep iedereen; het was doodstil.*

(06) *Blijkbaar sliep iedereen.*

Het is dus uiteindelijk de context (het verhaal om de zin heen), die bepaalt of de woorden **blijkbaar** en **schijnbaar** juist gekozen zijn. Soms is het onmogelijk dat vast te stellen; dat geldt bijvoorbeeld voor de zinnen **(01)** en **(06)**. Welbeschouwd kunnen die fout zijn. De volgende zinnen zijn dat zeker.

(07)* *Schijnbaar sliep iedereen, want het was doodstil.*

(08)* *Blijkbaar zijn ze gelukkig getrouwd, maar ondertussen vechten ze elkaar het huis uit.*

2.2 OMDAT - DOORDAT

Volgens de Nederlandse grammatica zoals die voorkomt in schoolboeken, is het woord *omdat* redengevend, het woord *doordat* oorzaakaanduidend.

Wanneer het bij een verband gaat om een reden, zou je *omdat* behoren te gebruiken, bij een oorzaak *doordat*. Die regel is in de praktijk problematisch, omdat lang niet altijd duidelijk is om welk van de twee het bij een verband gaat. Eerst de duidelijke gevallen. Je spreekt van een **oorzaak** (en gebruikt **doordat**), wanneer tussen twee feiten een direct en noodzakelijk verband bestaat, dat elk ander gevolg dan het genoemde uitsluit.

(09) *Doordat het wekenlang regende, steeg het water in de rivieren.*

(10) *Het huis werd verwoest, doordat er een bom op viel.*

In bovenstaande gevallen is er geen twijfel mogelijk. Het gevolg is noodzakelijk: als het maar lang genoeg regent, stijgt het waterpeil van de rivieren **(09)**. Elke andere mogelijkheid is uitgesloten. Bij oorzaak is er meestal sprake van mechanische of natuurlijke processen.

Je spreekt van **reden** (en gebruikt **omdat**) wanneer een gegeven feit tal van mogelijkheden tot gevolg kan hebben, en niet slechts één.

(11) *Omdat ik het etui boven het hoofd van de leerling omkeerde, werd hij boos.*

(12) *Ik werd van discriminatie beschuldigd, omdat ik een grapje maakte over zijn rode haar.*

In **(11)** en **(12)** is de genoemde reactie niet noodzakelijk. De leerling boven wiens hoofd een etui wordt omgekeerd, kan het lekker vinden en roepen: "Nog een keer, meneer!". Hij kan lachen, of gewelddadig worden.

Het probleem is dat er tussen oorzaak en reden een schemergebied is. In veel gevallen is het niet duidelijk om welke van de twee het gaat. Afgezien daarvan gebruiken Nederlanders, tegen de regels in, *omdat* vaak ook als oorzaakaanduidend. Zin **(10)** met *omdat* in plaats van *doordat* zal door veel taalgebruikers niet als fout worden herkend. Zelfs de ANS, de Algemene Nederlandse Spraakkunst,

doet dat niet.¹ Schoolmeesters als we zijn, houden we ons maar aan de officiële regels, tot ze worden afgeschaft.

(13)* *De gangster kwam om het leven, doordat hij werd volgepompt met lood.*

De zinvolste regel lijkt ons dat je *doordat* gebruikt in elk duidelijk oorzakelijk geval, *omdat* in elk onomstreden redengevende zin, en dat daartussen alles is toegestaan.

(14) *Omdat hij weer een onvoldoende haalde voor zijn proefwerk stijl, ging hij van school af.*

(15)* *Doordat hij weer een onvoldoende haalde voor zijn proefwerk stijl, ging hij van school af.*

(16) *Omdat de voorzitter van de Christelijke Politiebond vergeten was zijn gouden handdruk op te geven aan de belasting, kreeg hij problemen met de officier van justitie.*

(17) *Doordat de voorzitter van de Christelijke Politiebond vergeten was zijn gouden handdruk op te geven aan de belasting, kreeg hij problemen met de officier van justitie.*

2.3 DAN - ALS

Bijvoeglijke naamwoorden zijn de woorden die iets zeggen van zelfstandige naamwoorden: groot, lelijk, dom, sympathiek, geel. Ze worden (deftig) ook wel **adjectieven** genoemd.

Eén van de kenmerken van adjectieven is dat ze de mogelijkheid hebben trappen van vergelijking te vormen. De eerste trap is de zogenaamde **stellende**. Dat is de vorm waarin het bijvoeglijk naamwoord normaal voorkomt. Door toevoeging van het achtervoegsel *-er* vormt men (meestal) de zogenaamde **vergroten trap**, ofwel de **comparatief**. De **overtreffende trap** tenslotte (ook wel: **superlatief**) wordt meestal gemaakt door toevoeging van *-st* aan de stellende trap.

stellend (positief)	vergroten (comparatief)	overtreffend (superlatief)
groot	groter	grootst
sympathiek	sympathieker	sympathiekst
dom	dommer	domst

Tegenwoordig is, zo lijkt het, vooral de overtreffende trap aan slijtage onderhevig. Eddy Poelmann, groot-leverancier van stijlfouten, sprak in NOS-Sport ooit van de *meest lange zijde van het veld*. De omweg via *meest* wordt tegenwoordig door veel taalgebruikers gekozen. In bepaalde gevallen is dat voorstelbaar. Sommige van oorsprong vreemde uitgangen lenen zich niet erg voor ons zo Nederlandse achtervoegsel *-st*. En die laatste paar letters van *geschiktst* zijn inderdaad zo ingewikkeld dat het woord vaak fout wordt gespeld. Maar *meest groot* en *meest lelijk* klinkt toch een beetje dommig. Waar mogelijk hoor je de gebruikelijke uitgang te schrijven (en te spreken).

Dat het probleem niet zuiver theoretisch is, blijkt uit zin (18), die afkomstig is van een journaallezer van de Nos. Volgens de gangbare regels van het Nederlands is deze zin niet per se fout, hoewel hij dat

¹

Algemene Nederlandse Spraakkunst, onder redactie van G. Geerts, W. Haeseryn, J. De Rooy en M.C. van den Toorn, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1984; de ANS, een voortreffelijke spraakkunst, gaat uit van wat de Nederlander zegt, en stelt op grond daarvan vast wat blijktbaar de regels zijn. En daar hebben de makers natuurlijk groot gelijk in. Voor de gewone gebruiker is het boek overigens vermoedelijk niet erg geschikt.

vermoedelijk wel is. Op zijn minst kan hij twee dingen betekenen. De bedoeling was vermoedelijk zin (19).

- (18) *Na de olieramp voor de Spaanse kust werd er door de autoriteiten gevraagd om hulp, zodat er meer doeltreffend materiaal kon worden ingezet.*
- (19) *Na de olieramp voor de Spaanse kust werd er door de autoriteiten gevraagd om hulp, zodat er doeltreffender materiaal kon worden ingezet.*
- (20)* *Hij is de meest aardige leraar die ik ken.*
- (21) *Hij is de aardigste leraar die ik ken.*
- (22)* *Dat is niet de meest handige oplossing die je kunt bedenken.*
- (23) *Dat is niet de handigste oplossing die je kunt bedenken.*

Een ander, en minstens zo vaak voorkomend probleem, is dat in de vergrotende trap in plaats van *dan als* wordt gebruikt. Er zijn taalvorsers die beweren dat het hierbij gaat om een Germanisme. De Duitsers gebruiken in de comparatief inderdaad als: In Deutschland ist alles viel grösser *als* bei ihr. Of dat nu waar is of niet, in het Nederlands gebruik je in de overtreffende trap: *dan*, en niet als.

- (24)* *Clazientje is veel intelligenter als Jan-Willem.*
- (25) *Clazientje is veel intelligenter dan Jan-Willem.*
- (26) *Mijn auto is heel wat mooier dan die van de rector.*
- (27)* *Mijn auto is heel wat mooier als die van de recor.*

Meestal wordt gezegd dat je *als* moet gebruiken in gevallen van vergelijking. Dat is nogal slordig geformuleerd. Zin (26) betreft ook een geval van vergelijking, en toch gebruik je daar *dan*. Waar het om gaat, is natuurlijk of de vergelijking betrekking heeft op gelijke of op ongelijke elementen.

Alleen bij **ongelijkheid** gebruik je *dan*: kleiner dan, mooier dan, geler dan. Bij gelijkheid gebruik je *als*.

- (28) *Mijn broertje is even groot als ik.*
- (29)* *Mijn broertje is even groot dan ik.*
- (30) *Gregorius was net zo zwaar als Frederik.*
- (31)* *Gregorius was net zo zwaar dan Frederik.*

Op het eerste gezicht lijkt de zaak daarmee afgedaan; helaas is de werkelijkheid een stuk ingewikkelder. Kijk maar naar de volgende zinnen. Denk er 'ns rustig over na.

- (32) *Die man vind ik geslaagder als leraar dan als mens.*
- (33) *Jan Bobel deed het als schaatser veel minder goed dan als wielrenner.*

De dichter J.C. Bloem schreef het gedicht De Dapperstraat, een soort loflied op de stad in het algemeen (ooit door de Nits op muziek gezet als Dapperstreet. Tja). In De Volkskrant werd over één van de regels uit het gedicht een discussie gevoerd. Is het gebruik van dan correct of niet? Natuurlijk maakt het niks uit.

- (34) *Geef mij de grauwe, stedelijke wegen
De in kaden vastgeklonken waterkant,
De wolken, nooit zo schoon dan als ze, omrand*

Door zolderramen langs de lucht bewegen.

De volgende zin is bijzonder lelijk, maar wel correct.

(35) *Jan Bobel deed het als schaatser niet zo goed als als amateur.*

In een aantal specifieke gevallen moet je ook *dan* gebruiken, en niet *als*. Na de woorden *ander* en *anders* bijvoorbeeld, maar ook na de woorden *niemand* en *niets*, wanneer die tenminste behalve betekenen.

(36) *Ik wil geen ander (beschuit) dan Bolletje.*

(37) *Anders dan wordt beweerd lust hij ook wel beschuit van Verkade.*

(38) *Niemand dan mijn leraar Nederlands heeft het recht zoiets te beweren.*

(39) *Niets dan ellende was zijn deel.*

2.4 HEBBEN - ZIJN

De werkwoorden *hebben* en *zijn* kunnen in veel gevallen met elkaar worden verward. Ons gaat het hier echter om één specifiek geval, en wel om de combinatie met het werkwoord *vergeten*.

Je kunt iets *hebben vergeten*, en iets *zijn vergeten*. Bij *hebben vergeten* gaat het om dingen, voorwerpen, zaken, die je niet hebt meegenomen. Bij *zijn vergeten* betreft het iets mentaals, iets wat je eerst weet en vervolgens niet meer. Het gaat om abstracta, in plaats van om reële zaken. Wat voor de hardware van een computer geldt, gaat hier ook op: als je ertegen kunt schoppen, is het *hebben vergeten*.

(40) *Ik heb mijn lunchpakket vergeten.*

(41) *Ik heb mijn floppy vergeten.*

(42) *Ik ben vergeten hoe die leraar heet.*

(43) *Ik ben vergeten wat een pleonasme is.*

(44)* *De leerling was zijn balpen vergeten.*

(45)* *De leerling had de naam van de leraar vergeten.*

In sommige gevallen zijn beide hulpwerkwoorden mogelijk. Dat komt doordat *hebben* meestal de handeling benadrukt, en *zijn* de toestand. Vandaar dat beide volgende zinnen mogelijk zijn.

(46) *Hij is vergeten zijn brood in zijn tas te doen.*

(47) *Hij heeft vergeten zijn brood in zijn tas te doen.*

2.5 TE DANKEN - TE WIJTEN

Een fout die nogal eens voorkomt, is de verwarring tussen **te danken aan** en **te wijten aan**. Veel sprekers voelen blijkbaar niet meer de precieze betekenis van de twee woorden. Bij te danken gaat het om **een positieve bijdrage**, bij te wijten om **een negatieve**.

- (48) *Het verlies was te wijten aan een fout van Hiele.*
 (49)* *Het verlies was te danken aan een fout van de Hiele.*
 (50) *De ramp was te wijten aan een menselijke fout.*
 (51)* *Het ongeluk op de A-9 was te danken aan dronkenschap van de bestuurder.*

Het zal duidelijk zijn dat zin (49) correct is, wanneer hij wordt uitgesproken door tegenstanders van FC Dordrecht.

3 FOUTIEVE VOORNAAMWOORDELIJKE AANDUIDING

De voornaamwoorden zijn vaak een bron van verwarring. Dat geldt met name voor bepaalde groepen, zoals de **betrekkelijke** (dat, die, wat) de **persoonlijke** (hij, zij, het, hun, hen) en de **bezittelijke** (mijn, jouw, hun, haar), maar ook de **voornaamwoordelijke** bijwoorden (waarop, waarvan). Hieronder worden de diverse problemen behandeld.

3.1 DAT - WAT

In plaats van het betrekkelijk voornaamwoord *dat* wordt vaak ten onrechte *wat* gebruikt. *Wat* mag je als betrekkelijk voornaamwoord echter maar in bepaalde gevallen gebruiken:

A: als het antecedent gevormd wordt door een hele zin,

- (52) *Hij is flink gevallen, wat nogal pijnlijk was.*

B: als het antecedent in *wat* zit opgesloten,

- (53) *Wat hij zegt, is onzin (wat = dat wat)*

C: na de woorden: dat, datgene, al, alles, veel, iets, niets,

- (54) *Alles wat hij beweert, is gelogen.*

- (55) *Datgene wat hij zei, is onjuist*

- (56) *Veel wat hij zegt, is niet waar.*

D: en na een zelfstandig gebruikte overtreffende trap.

- (57) *Dat is het stomste wat ik gehoord heb.*

- (58) *Dat is het stomste verhaal dat ik gehoord heb.*

- (59) *Dat is het mooiste wat ik in het Prado gezien heb.*

- (60) *Dat is het mooiste schilderij dat ik in het Prado gezien heb.*

- (61)* *Dat is het idiootste dat ik ooit gehoord heb.*

- (62)* *Dat is het idiootste verhaal wat ik gehoord heb.*

Een bijzonder geval is het woord *enige*. Niet zonder reden vormen veel taalgebruikers - naar het voorbeeld van de gewone Nederlandse overtreffende trap - hier het foutieve *enigste*. Ook na *enige* (dat immers al een overtreffende trap is) komt derhalve *wat*.

- (63) *Het enige wat eraan ontbreekt is een overwinning van Ajax op PSV.*

3.2 HUN - HEN

In het alledaagse taalgebruik worden *hun* en *hen* zonder onderscheid gebruikt. Maar ook zonder de verwarring tussen die twee zijn de regels voor het gebruik van met name het woord *hun* voor veel sprekers problematisch. Dat leidt soms tot bizarre zinnen.

(64)* *Hun, oh hun zijn gek daar in Amsterdam!*

(65)* *We lieten ze teveel ruimte, waardoor hun meer in balbezit waren dan wij.*

Zin (65) bevat zelfs - tegen onze gewoonte in - twee fouten. Naar het voorbeeld van *jullie* ontstond zelfs het platte, maar nog veel gebruikte *hunnie*, ook wel *hullie*. Die twee zul je in de schrijftaal vermoedelijk niet gauw tegenkomen.

Niet alleen wordt *hun* en *hen* door elkaar gebruikt, maar vaak zegt een spreker *ze*, waar hij *hun* of *haar* zou moeten gebruiken. In de spreektaal klinkt een correcte zin met *hun* soms regelrecht stijf.

(66)* *Wil je ze zeggen dat ik niet kom?*

(67) *Wil je haar zeggen dat ik niet kom?*

(68) *Wil je hun zeggen dat ik niet kom?*

Misschien ligt de oorzaak van het gedoe met *hun* en *hen* wel daarin, dat de woorden oorspronkelijk niet tot het Nederlands behoorden, maar bedacht zijn. Het Nederlands uit de middeleeuwen gebruikte voor *hun* en *hen* het gewone persoonlijke voornaamwoord: *si* (*ze*). De al genoemde P.C. Hooft bedacht de twee vormen naar het voorbeeld van het Latijn. Voor het gebruik van de twee vormen in de geschreven taal bestaat een regel, die overigens tamelijk eenvoudig is.

Hen dient gebruikt te worden als lijdend voorwerp (en ook als ondervindend en oorzakelijk voorwerp). Bovendien gebruik je *hen* als het gaat om een meewerkend voorwerp waar een voorzetstel voor staat. In alle andere gevallen gebruik je *hun*. In de praktijk gaat het dan enkel om het meewerkend voorwerp zonder voorzetsel.

(69) *Ik heb hen gisteren nog gezien.*

(70) *We zijn hen meer dan beu.*

(71) *Heb je het aan hen gegeven.*

(72) *Heb je het hun gegeven?*

(73)* *Hun zou ik het liefst slaan!*

(74)* *Met hun kan ik niet zo goed opschieten.*

(75)* *Ik heb hen een brief gestuurd.*

Nog even snel iets heel anders. In sommige gevallen gebruiken sprekers en schrijvers de vorm *mij* in plaats van *ik*. Deze fout heeft te maken met het onder 2.3 behandelde verwarrend paar (*dan* - *als*), want hij wordt vooral gemaakt bij vergelijking.

(76)* *Hij is even groot als mij.*

(77) *Hij is even groot als ik.*

Je moet goed begrijpen dat zinnen als deze eigenlijk onaf zijn. Zin (77) moet je lezen als: *Hij is even groot als ik ben*. Bij zin (76) kun je het weggelaten deel niet meer aanvullen: *als mij ben*.

3.3 ZIJN, HAAR EN HET

In het Nederlands is het gebruikelijk dat de verwijzing door middel van persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden afhankelijk is van het geslacht (*genus*) van het woord waarnaar verwezen wordt,

het **antecedent** dus. Boom is een mannelijk woord en bij verwijzing spreek je dus van *hij* en *zijn*: Overigens gaat het hier om een goeddeels afgesloten verschijnsel. Vooral boven de grote rivieren stoort men zich weinig meer aan het geslacht van woorden. De 19e eeuwse Nederlandse schrijver Multatuli ging al tekeer tegen de bijbehorende regelgeving. Het is vooral een schrijftaalverschijnsel aan het worden.

- (78) *De boom staat in de tuin van de bureu.*
(79) *Hij staat in de tuin van de bureu.*
(80) *Zijn takken hangen over mijn schutting.*

Het eigenlijke probleem bij verwijzing is dan ook hoe je het geslacht van van zelfstandige naamwoorden dient vast te stellen. Als je dat weet, kun je pas correct verwijzen.

We onderscheiden in het Nederlands:

A: de-woorden (de boom, de geschiedenis)

B: en het-woorden (het boek, het schip).

Mocht je je nu even snel afvragen waarom er geen **een-woorden** zijn, dan is dat tamelijk onnozel. Alle Nederlandse woorden zijn een-woorden. Het lidwoord **een** is, zoals dat heet, **niet delend**, de andere twee lidwoorden zijn dat wel.

De hoofdregel luidt als volgt:

A: naar het-woorden verwijs je met *het* en *zijn*; het-woorden zijn onzijdig. In het woordenboek krijgen ze een **o** (van onzijdig) of een **n** (van het Latijnse neutrum, dat ook onzijdig betekent).

- (81) *Het boek dat daar ligt, is van mij. Het is van mij. Zijn omslag is kapot.*

overigens zijn de namen van landen en steden het-woorden;

- (82) *Het Engeland van de achttiende eeuw was in zijn wetgeving uitermate hardvochtig.*
(83) *Het Rotterdam van voor de Tweede Wereldoorlog leek erg veel op het huidige Amsterdam.*

B: naar de-woorden verwijs je met *hij* en *zijn* (maar zie C); deze de-woorden zijn mannelijk. In het woordenboek krijgen ze een **m**, van: mannelijk, of: (latijn) masculinum.

- (84) *De auto is kapot. Hij is kapot. Zijn accu is leeg.*

C: naar de-woorden verwijs je echter met *zij* en *haar* in de volgende gevallen (dan zijn ze dus vrouwelijk en staat er in het woordenboek: **v** (van vrouwelijk) of: **f** van (latijn:) femininum).

1 woorden op -heid, -nis, -ing, -schap, -de, -te, -ij;

(waarheid, kennis, regering, wetenschap, liefde, hoogte, barbarij)

2 woorden op van oorsprong vreemde achtervoegsels: -ie, -iek, -ica, -theek, -teit, -tuur, -sis, -se, -ade, -ide, -ode, -ude, -age, -ine; (filosofie, republiek, logica, bibliotheek, autoriteit, magistratuur, crisis, extase, olympiade, genocide, methode, amplitude, ravage, doctrine)

3 niet aan de vorm te herkennen woorden, gewoonlijk abstracta; (deugd, drift, eer, faam, hoop, hulp, jeugd, kracht, pijn, rust, schuld, straf, taal, vrees, wet, wraak, ziel, zorg, enz.)

4 zelfstandige naamwoorden die onmiskenbaar vrouwelijke dieren aanduiden (leeuwin, zeug, teef, merrie)

3.4 WAARMEE - MET WIE

De woorden die zijn samengesteld uit een bijwoord en een voorzetsel worden **voornaamwoordelijke bijwoorden** genoemd. Voorbeelden zijn: waarop, waarmee, waarvoor, waarvan. Volgens een in het Nederlands min of meer gevestigde traditie mag je de voornaamwoordelijke bijwoorden alleen gebruiken als het antecedent een voorwerp is.

- (85) *De vulpen waarmee ik schrijf, heb ik gevonden op de tafel van de leraar Nederlands.*
- (86) *Het boek waarop ik toevallig zit, ligt daar heus niet om uit te spieken.*
- (87) *De muziek waarvan ik zo genoten heb was van U2.*
- (88) *Het kaartje waarvoor ik honderdvijftig gulden heb neergeteld, was voor een uitvoering van het requiem van Verdi.*

Ten onrechte worden de voornaamwoordelijke bijwoorden vaak gebruikt als het antecedent een persoon is. In zulke gevallen moet je gebruiken: met wie, op wie, van wie, voor wie. Niet iedereen vindt dit overigens een zinnige regel, zo bijvoorbeeld de auteurs van het bijzonder praktische Handboek Verzorgd Nederlands.²

- (89)* *Het meisje waarmee ik correspondeer heb ik op een camping in Frankrijk leren kennen.*
- (90) *Het meisje met wie ik correspondeer heb ik op een camping in Frankrijk leren kennen.*
- (91)* *De man waarop ik wacht is mijn oudere broer.*
- (92) *De man op wie ik wacht is mijn oudere broer.*
- (93)* *De leraar waarvan ik een onvoldoende kreeg voor het proefwerk, is een regelrechte beul.*
- (94) *De leraar van wie ik een onvoldoende kreeg voor het proefwerk, is een regelrechte beul.*
- (95)* *De man waarvoor ik werkelijk alles op zou willen geven is Tom Cruise.*
- (96) *De man voor wie ik werkelijk alles op zou willen geven, is Tom Cruise.*

3.5 VERWIJZING ZONDER ANTECEDENT

Het komt nogal eens voor dat verwezen wordt naar iets wat de spreker of schrijver weliswaar in gedachten heeft, maar niet met zoveel woorden noemt. Zo'n verwijzing is meestal wel te begrijpen, maar is in wezen onjuist. Als je een verwijswoord gebruikt, moet er een expliciet en logisch antecedent aanwezig zijn. Is dat niet het geval, dan spreken we van: verwijzing zonder antecedent.

- (97)* *Mijn tante heeft een Yorkshire terrier; die worden meestal niet groter dan 35 centimeter.*
- (98)* *Ik ga de volgende maand pianoles nemen; ik deed het vroeger vrij goed.*

² Handboek Verzorgd Nederlands, M. Klein, en M. Visscher, Den Haag, Martinus Nijhoff, 1992. Voor de alledaagse gebruiker van meer nut dan de eerder genoemde ANS (zie noot 1).

(99)* *Alleen Romario zou PSV nog kunnen redden, maar die hebben ze helaas verkocht aan Barcelona.*

In (97) en (99) zijn de verwijzwoorden (*die* en *het*) ten onrechte meervoudig; (98) is eigenlijk een twijfelachtig geval. Er is wel een antecedent (*pianoles nemen*), maar als je de zin op die manier leest, slaat hij nergens op.

3.6 AMBIGUE VERWIJZING

De verwijzing wordt dubbelzinnig (ambigu) als zij kan slaan op meer dan één antecedent. Dit kan zich voordoen als met hetzelfde woord verwezen zou kunnen worden naar verschillende elementen in de zin. Dit is het geval als getal en geslacht van de woorden die als antecedent kunnen dienen, gelijk zijn.

(100) *Daar gaan de rector en de conciërge; hij moet de piranha's voeren.*

Het is hier de vraag wie genoemde, niet van gevaar ontblote handeling dient te verrichten, baas of knecht. Om een dergelijke dubbelzinnigheid op te heffen, kun je gebruik maken van woorden als: de eerste, de laatste, eerstgenoemde, etc.

Het kan gebeuren dat context en betekenis ambiguïteit teniet doen; dan nog is dit soort verwijzing slordig.

(101) *Daar gaat opa met zijn kleinzoon; hij loopt al tegen de negentig.*

4 INCONGRUENTIE

Congruentie noemen we de overeenkomst in getal van onderwerp en persoonsvorm. Bij een enkelvoudig OND hoort een enkelvoudige PV, bij een meervoudig OND een meervoudige PV. Ontbreekt deze overeenkomst, dan spreken we van een **congruentiefout**, of van **incongruentie**.

(102) *'s Avonds rond elf uur liet iedereen in de buurt de hond uit.*

(103) **De honden werd 's avonds om elf uur uitgelaten.*

Incongruentie (ook wel: discronguentie) treedt vaak in zinnen op waar het OND en de PV ver uiteen staan; de spreker of schrijver heeft, eenmaal bij de PV aangekomen, het OND uit het oog verloren.

(104)* *Velen die geloven dat de mens van nature goed is, denken dat de talloze problemen en moeilijkheden waarvoor de huidige maatschappij zich gesteld ziet, door beter onderwijs kan worden opgelost.*

Bij een bepaald type onderwerpen komt het voor dat taalgebruikers ze aanvoelen als een meervoud, terwijl het om een grammaticaal enkelvoud gaat. Daarom gebruiken ze ten onrechte een meervoudige PV.

In dit soort zinnen (105, 106, 107) wordt het "echte" meervoud blijkbaar veel sterker gevoeld dan het grammaticale enkelvoud. In (105) bijvoorbeeld lijkt *een aantal mensen* meervoud, maar het kernwoord van de groep is *een aantal* en dat is **grammaticaal enkelvoud**. Gevallen als deze komen zo frequent voor in het dagelijks taalgebruik dat de hardnekkige strijd die er door sommigen tegen wordt gevoerd, eerder van moed getuigt dan van wijsheid.

- (105)* *Een aantal mensen denken dat ze kunnen doen wat ze willen.*
 (106)* *Een grote hoeveelheid nieuwe merken werden op de markt gebracht.*
 (107)* *Een groep relschoppers werden ingerekend door de ME.*

Omgekeerd wordt een woord als *media* door sommigen ten onrechte beschouwd als een enkelvoud. Maar net als bijvoorbeeld *musea*, *centra* en *crises* is *media* een (oorspronkelijk latijns) meervoud. Het enkelvoud van *media* is *medium*.

- (108)* *De media is in sommige gevallen zelf verantwoordelijk voor de opstootjes die met zoveel graagte aan de kijker worden getoond.*

De gemeenste gevallen van incongruentie zijn misschien die, waar een meervoudig meewerkend voorwerp, dat vooraan de zin staat, wordt gevoeld als onderwerp, terwijl dat verderop in de zin staat of in de vorm van een bijzin voorkomt.

- (109)* *Reizigers voor Den Helder worden verzocht in Alkmaar over te stappen.*
 (110)* *De kippen werden door de wrede boer resoluut de nek omgedraaid.*
 (111)* *Al de verwachtingen van de leerlingen werden de bodem ingeslagen.*
 (112)* *De media treffen geen blaam.*
 (113)* *De leerling werd de vijftig zinnen in het proefwerk stijl teveel.*

5 HERHALING

In het dagelijks taalgebruik komt het veelvuldig voor dat de spreker iets wat hij al heeft gezegd, praktisch in één adem nog een keer meedeelt. De zin: *Ik zal het nog een keer herhalen*, hoeft niet per se fout te zijn (leraren bijvoorbeeld herhalen alles nog een keer), maar is het meestal wel. De gebruiker van zo'n zin voelt blijkbaar niet meer precies de waarde van het woord *herhalen* en zegt wat hij bedoelt dubbel. In de hitte van het mondeling taalgebruik is het niet onbegrijpelijk dat zulke eigenaardigheden voorkomen, ook al is het slordig. Maar in geschreven taal staat het knullig. Hieronder worden de twee vormen van herhaling behandeld, pleonasme en tautologie. Het onderscheid tussen de twee is welbeschouwd zinloos, maar behoort nu eenmaal tot de traditie. Het aanbrengen ervan scherpt de geest, dat wel.

5.1 PLEONASME

Pleonasme betekent zoiets als "overvloed". Net als bij de tautologie (zie 5.2) is de essentie dat iets twee maal wordt gezegd.

- (114)* *Niets maakt een mens zo melancholisch als het ophalen van tedere herinneringen uit het verleden.*
 (115)* *Somber gestemd bekeek de man zijn valse kunstgebit.*

Een eigenschap die het hoofdwoord al bezit, wordt in een ander woord, of in een andere woordgroep, nog eens apart uitgedrukt. Daarbij kan een zekere slordigheid een rol spelen, maar het is ook mogelijk dat de spreker of schrijver niet meer de precieze waarde van het hoofdwoord aanvoelt. In (114) is *herinneringen* en *uit het verleden* dubbel. In (115) natuurlijk *vals* en *kunstgebit*.

In veel schoolboeken wordt vermeld dat bij pleonasme hoofdwoord en herhaling tot een verschillende woordsoort behoren. Dat is inderdaad vaak het geval, maar het is niet waarom het gaat. Het belangrijkste is dat de herhaling niet synoniem is, niet compleet hetzelfde uitdrukt, maar alleen deels. Gevolg daarvan is de al dan niet verschillende woorsort.

Een woord als *sneeuw* heeft een aantal betekenisaspecten (connotaties): wit, kristalvormig, koud, zacht, etc. Bij pleonasme gaat het erom dat maar één van die connotaties wordt herhaald.

Overigens hoeft Pleonasme niet altijd een stijlfout te zijn. Bij bewust gebruik - iets wat vooral in de literatuur zal voorkomen - rekenen we pleonasme tot de stijlfiguren.

5.2 TAUTOLOGIE

Tautologie betekent "hetzelfde woord weer". Net als bij Pleonasme gaat het erom dat iets twee maal wordt gezegd. Bij tautologie wordt het hele begrip herhaald en niet, zoals bij Pleonasme, maar een deel. De twee delen die de tautologie vormen, behoren meestal tot gelijke woordsoorten, maar (alweer) niet altijd.

Samengevat komt het erop neer dat pleonasme een niet-synonieme herhaling is, tautologie een synonieme. Omdat synonymie een zeldzaam verschijnsel is, zul je tautologie veel minder vaak aantreffen dan pleonasme. Een bijkomend probleem is, dat het soms moeilijk uit te maken valt, of twee woorden of woordgroepen elkaar nu geheel dekken of niet.

(116)* *Reeds 's ochtends vroeg arriveerde de bejaarde president al op de luchthaven Orly.*

(117)* *Ik ben helaas genoodzaakt u te moeten bekeuren.*

(118)* *Hij was niet meer in staat dat te kunnen doen.*

Om te demonstreren hoe lastig het soms is, vast te stellen of een zin een pleonasme bevat of een tautologie, een voorbeeld.

(119)* *De conrector beval de leerlingen dat ze moesten opstaan en het volkslied zingen.*

In deze zin zit de fout natuurlijk in de combinatie van *bevelen* en *moeten*. Op het eerste gezicht lijkt er misschien geen verschil tussen de twee, maar dat is wel het geval. *Bevelen* is zeggen dat een ander iets moet doen. Het is meer dan *moeten*. De twee zijn dus niet synoniem; het gaat derhalve om een pleonasme. Zin (119) hoort dus eigenlijk onder 5.1.

6 CONTAMINATIE

Onder contaminatie (letterlijk: besmetting) verstaan we het gedeeltelijk samenvoegen van twee synonieme, of min of meer synonieme woorden of uitdrukkingen tot een nieuw geheel dat vreemd is aan ons taaleigen.

Oorzaak van deze stijlfout lijkt in de eerste plaats het verschijnsel dat taalgebruikers geen scherp "beeld" hebben van een woord of uitdrukking. Zo worden de vaste voorzetsels van werkwoorden die in de zelfde

betekenisfeer liggen nogal eens met elkaar verward. De contaminatie is een zeer veelvuldig voorkomen- de stijlfout en kan bovendien bijzonder geniepige gedaantes aannemen.

(120)* *Doe dat maar overnieuw.*(= overdoen + opnieuw)

(121)* *Ik irriteer me mateloos aan zijn gedrag.* (= zich ergeren aan + dat irriteert me)

(122)* *Toen hij haar zag, bezweek hij aan de verleiding.* (= bezwijken voor de verleiding + bezwijken aan een ziekte)

(123)* *Romario is verkocht naar Barcelona.* (= gegaan naar + verkocht aan)

Nu en dan is het moeilijk te bepalen of iets contaminatie is of pleonasme. Ook bij het pleonasme speelt de synonymie immers een rol.

(124)* *Hij beweert dat hij graag van spruitjes houdt.*

(125)* *Het is voor ongeoefende drinkers niet verstandig allerlei drankjes door elkaar te mixen.*

Hoewel het in (124) lijkt te gaan om een contaminatie van *graag lusten + houden van*, zou je kunnen volhouden dat het een geval van pleonasme is: in *houden van* zit het element *graag*, dat in deze zin dan voor de tweede keer wordt opgenomen. Iets soortgelijks zou zich kunnen voordoen in (125).

7 ASYMMETRIE

In een zin behoort op verschillende niveaus sprake te zijn van **symmetrie**, dat wil zeggen van gelijkheid of evenwicht. Dat geldt - in deze paragraaf - voor het woord, maar ook (in hoofdstuk 12) voor de zinsconstructie. Asymmetrie kan vele vormen aannemen, en een uitleg maakt de fout veel ingewikkelder dan ze in werkelijkheid is.

(126)* *Als men iets belooft, moet je dat ook doen.*

(127)* *Ik vind de Italianen aardiger dan het Franse volk.*

(128)* *Er zijn verschillende vormen van doodstraf: de elektrische stoel, opgehangen worden, de guillotine en de kogel krijgen.*

(129)* *De klas maakte een proefwerk en heeft daarmee veel problemen gehad.*

Vooraf (128) en (129) behoeven misschien commentaar. Zin (128) is chaotisch. Van de diverse vormen van doodstraf wordt twee keer de handeling genoemd die tot de executie leidt, en twee keer het middel waarmee geëxecuteerd wordt. In (129) is het de tijd die niet deugt in de zinsstukken. Je gebruikt of de verleden tijd, of de voltooiden, maar niet beide.

(130) *Er zijn verschillende vormen van doodstraf: de elektrische stoel, de galg, de guillotine en de kogel.*

(131) *De klas maakte een proefwerk en had daarmee veel problemen.*

DEEL TWEE FOUTEN OP HET NIVEAU VAN DE ZIN

8 ANAKOLOET

Wanneer een zin door één of meer bijzinnen is afgebroken en op een andere wijze wordt voortgezet dan hij begonnen is, ontstaat er een gebrek aan samenhang. Deze stijlfout noemen we anakoloet, van het Griekse *ana*, dat *zonder* betekent, en *koloi*: *verbinding*. Letterlijk dus: zonder verbinding.

Vooraf in de spreektaal komt de anakoloet heel frequent voor. Mensen die bijvoorbeeld een microfoon onder hun neus geduwd krijgen en om die reden deftiger willen doen dan ze eigenlijk zijn, beginnen vaak kromme zinnen uit te slaan; maar ook beroeps politici (zijn er andere?) slagen er soms in de kromste producten te produceren, misschien in de hoop niet begrepen te worden.

Ook minder geroutineerde schrijvers, die zich vergrijpen aan langere zinnen dan ze eigenlijk aankunnen, bezondigen zich vaak aan deze constructiefout. Leerlingen die een opstel moeten schrijven, reageren soms als de gewone burger die op de Albert Cuyp wordt geïnterviewd; hij verliest zijn natuurlijkheid en gaat zinnen maken van een omvang die voor zijn doen ongewoon is. Om die reden kan het dan ook geen kwaad om je, indien je niet al te zeker bent van je capaciteiten op dit punt, te bezinnen op de lengte van je taaluitingen. Beter kort en goed, dan lang en fout.

Afgezien daarvan is het natuurlijk altijd beter je helder uit te drukken; en extreem lange zinnen komen de helderheid zelden ten goede.

(132)* *Hoewel deze leerlingen, die me, al praten ze tijdens de les heel wat af, best aardig lijken, zouden ze nog veel aardiger zijn indien ze af en toe, wanneer het zo uitkwam, zwegen.*

(133)* *Hij beweerde dat hij, aangezien hij geen tijd had en bovendien op dat tijdstip in Amsterdam moest zijn waar hij een congres diende toe te spreken, dat hij daarom niet kon.*

(134)* *Ik geloof dat zijn vader, als hij alles wist wat zoonlief had uitgespookt, hij zou hem ervan langs geven.*

In zijn algemeenheid geldt de regel dat er, als er in een zin woorden teveel staan, sprake is van een anakoloet. Toevallig geldt dat voor alle drie de bovenstaande zinnen. In zin (132) kun je volstaan met de weglating van één woord (een betrekkelijk voornaamwoord), en iets soortgelijks geldt in (133). In (134) moet je de zin iets ingrijpender ombouwen.

Omgekeerd is het niet per se zo dat een anakoloet altijd een zin is waar woorden teveel in staan. (Denk aan het syllogisme: dat de straten nat worden als het regent, wil nog niet zeggen, dat als de straten nat zijn, het geregend heeft). Er zijn dus meer gevallen van anakoloet dan die met woorden teveel.

In de volgende zin staat geen woord teveel, en is er toch sprake van een anakoloet.

(135)* *Nu als gevolg van het steeds drukker wordende verkeer en de vele files het autorijden steeds problematischer wordt, het zou goed zijn als er meer mensen gebruik gingen maken van het openbaar vervoer.*

9 FOUTIEVE INVERSIE

Inversie is de woordschikking waarbij het OND achter de PV staat, onmiddellijk of verderop, dat maakt niet uit. In het Nederlands komt inversie voor in vraagzinnen en zinnen waar een bepaling voorop staat.

- (136) *Ga je mee naar Don Giovanni? (inversie)*
(137) *Overmorgen (=bep.) gaan we naar Don Giovanni. (inversie)*

De normale woordorde in Nederlandse zinnen heet recht. Dan staat het OND voor de PV.

- (138) *We gaan overmorgen naar Ajax-Cambuur. (recht)*

In een enkelvoudige zin zullen gewone gebruikers van het Nederlands niet tegen de regels van de inversie zondigen. Vermoedelijk zal niemand willens en wetens en bij totale nuchterheid de volgende zin uitspreken of schrijven:

- (139)* *Overmorgen we gaan naar Ajax-Cambuur.*

Anders ligt het in samengestelde zinnen. Vooral in het tweede deel daarvan wil het nogal eens fout gaan.

- (140)* *Vandaag gaan we kaartjes halen en gaan we morgen naar de wedstrijd.*

De fout die we in dit hoofdstukje behandelen, heet foutieve inversie, maar het gaat eigenlijk om foutieve inversie in het tweede deel van een samengestelde zin. De wat merkwaardige bijnaam van deze fout luidt overigens Tante Betje.

De regels voor de inversie in het tweede deel van een samengestelde zin zijn simpel; ze komen allemaal op hetzelfde neer. Inversie mag daar alleen als er een bepaling staat, of gelezen kan worden. Het gaat om drie gevallen.

1 Het simpelste geval. Er staat aan het begin van het tweede deel een bepaling. Die veroorzaakt automatisch inversie.

- (141) *Vandaag blijven we thuis en morgen gaan we weer naar school.*

2 Een bepaling uit het eerste deel van de zin is samengetrokken in het tweede. Dat wil zeggen dat de bepaling er niet echt staat, maar er wel is bedoeld.

- (142) *Vandaag blijven we thuis en vandaag doen we niks.*
(143) *Vandaag blijven we thuis en doen we niks.*

3 Het eerste deel van de samengestelde zin wordt gevormd door een bijzin; die bijzin fungeert als bepaling en veroorzaakt de inversie.

- (144) *Hoewel we vandaag zijn thuisgebleven, hebben we hard gewerkt.*
(145) *Desondanks (=vervanging bijzin) hebben we hard gewerkt.*

De volgende drie zinnen zijn duidelijk fout.

- (146)* *Onze zaak is morgen gesloten en kunnen we de bestellingen dan ook niet verzenden.*
(147)* *Je hebt je die problemen zelf op de hals gehaald en moet je nu maar zien wat je doet.*
(148)* *Gisteravond zijn we naar Ajax-FC Twente geweest en zijn we het nog steeds oneens over die strafschoep.*

In bovenstaande zinnen geldt de bepaling uit het eerste deel niet voor het tweede (146) en (148), of is er in het eerste deel helemaal geen bepaling aanwezig (147).

In alle drie de zinnen is er in het tweede deel wel een bepaling aanwezig, in (146) *dan ook*, in (147) *nu*, en in (148) *nog steeds*, maar die staan steeds achter de PV en maken dus de bepaling uit het eerste deel ongeldig.

Samengestelde zinnen met een foutieve inversie in het tweede deel kun je altijd op twee manieren corrigeren. Je maakt de inversie ongedaan (en keert dus PV en OND om) of je laat de inversie staan, maar zet er een bepaling voor.

(149) *Gisteravond zijn we naar Ajax-FC Twente geweest en we zijn het nog steeds oneens over die strafschop. (omgedraaid, recht)*

(150) *Gisteravond zijn we naar Ajax-FC Twente geweest en nog steeds zijn we het oneens over die strafschop. (bepaling ervoor gezet)*

(149) is overigens een lelijke zin. Als het met één van die beide methodes niet lukt de zin te corrigeren, is er geen sprake van foutieve inversie en heet de fout dus anders. Die opmerking is van belang, want in het vervolg zul je het af en toe moeilijk vinden uit het steeds groeiend aantal fouten de juiste te halen. Kijk eens naar de volgende zin.

(151)* *Precies op het moment dat de jarige vorstin voorbij zou lopen, hij zou haar zoenen.*

Om deze zin te verbeteren, moet je OND en PV omdraaien. Op grond daarvan zou je misschien denken dat je hier te maken hebt met een foutieve inversie.

Maar dat is natuurlijk niet zo. Er is immers in het tweede deel van de zin geen inversie aanwezig: *hij zou* is recht. En daarvan moet je juist een inversie maken. Het gaat bij deze zin dus om een anakoloet. Dit is een soortgelijk geval als zin (135) in het vorige hoofdstuk.

10 FOUTIEVE SAMENTREKKING

Deze fout is één van de lastigste uit de syllabus. Het is in de praktijk onmogelijk hier alle benodigde theorie te geven, want voor een juist begrip is een redelijke kennis van de grammatica vereist, met name van de theorie rond onder- en nevenschikking. Tijdens de les zal daar nader op in worden gegaan. Wat hier volgt is enkel het hoognodige. Als je met dit onderdeel moeite hebt, ligt dat niet aan jou.

Bij de foutieve inversie kwam de samentrekking al kort ter sprake. Samentrekking is het verschijnsel, dat in een samengestelde zin een woord dat (of een woordgroep die) in beide delen van de zin voorkomt, onder bepaalde voorwaarden in één daarvan mag worden weggelaten.

(152) *Gisteren had ik geen zin en (...) heb ik gespijbeld.*

Samentrekking is vaak een min of meer automatisch proces; de spreker of schrijver realiseert zich nauwelijks dat hij het doet. Maar weinig mensen zullen een zin als (153) over hun lippen of hun pen krijgen; bijna iedereen maakt daar direct (154) van. Het is korter en klinkt beter.

(153) *Over twee weken krijgen we vakantie en over twee weken gaan we naar Italië.*

(154) *Over twee weken krijgen we vakantie en (...) gaan we naar Italië.*

Zoals gezegd zijn er verschillende voorwaarden waaronder woorden, of woordgroepen mogen worden samengetrokken:

- 1 de samengetrokken woorden moeten in de diverse zinsgeledingen dezelfde betekenis hebben;
- 2 de zinsgeledingen waarin wordt samengetrokken moeten ten opzichte van elkaar nevenschikt zijn.
- 3 ze moeten dezelfde grammaticale functie hebben;

Van deze drie voorwaarden is 1 het minst problematisch. Schrijvers plegen er soms de hand mee te lichten uit humoristische overwegingen. Ze gebruiken dan wat wel wordt genoemd de overspannen samentrekking, ook wel zeugma. Die werd in de zeventiende eeuw door P.C. Hooft (alweer) als heel beschaafd beschouwd. (155) is ontleend aan zijn Nederlandsche Historien, uit een stuk over het beleg van Alkmaar.

(155) *Een'troep, ter Vriese poort uitgetogen, op schermutsling, vond het daar ook te heet, en nodig de hertred te kiezen.*

Een klassiek geval is:

(156) *Hier zet men koffie en over de Zaan.*

In zin (155) is *vond* volgens onze regels ten onrechte samengetrokken: *vond het te heet* (dwz. werd het te heet onder de voeten) en *vond het nodig*.

In (156) is (maar nu met komische bedoeling) in het tweede deel samengetrokken: *zet men*. De betekenis van het woord *zetten* is in het eerste deel echter een heel andere dan in het tweede: *koffie zetten*, en *overzetten* met een veerboot.

Het zijn vooral de nummers 2 en 3 die problemen opleveren. Dit zijn eigenlijk de twee hoofdvoorwaarden waaronder een samentrekking geoorloofd is. Op grond daarvan onderscheiden we twee vormen van foutieve samentrekking.

10.1 FOUTIEVE SAMENTREKING IN DE NEVENSCHIKKING

Samentrekking is dus alleen geoorloofd:

- 1 in de nevenschikking en
- 2 bij gelijke grammaticale functie (dwz. als het weggelaten deel in beide zinsstukken hetzelfde zinsdeel is).

Nevenschikking wil zeggen dat twee hoofdzinnen of bijzinnen nevenschikt naast elkaar staan, verbonden door één van de nevenschikkende voegwoorden en, of, maar en want. In de volgende zinnen is steeds sprake van nevenschikking. Er heeft nog geen samentrekking in plaats gevonden.

(157) *[Ik ga naar huis] en [ik kruip onmiddellijk in bed.] (HZ-HZ)*

(158) *[Wikke zou het liefst thuisblijven], maar [ze gaat toch naar school.] (HZ-HZ)*

(159) *Ze maakte het proefwerk {dat rampzalig verliep} en {dat haar een beroerd cijfer zou opleveren.} (HZ-BZ-BZ)*

In de volgende zinnen is het in het tweede deel van de zin samengetrokken stuk tussen haken gezet. De samentrekking is steeds correct.

- (160) *Ik heb vandaag geen zin en (ik) blijf gewoon thuis.*
 (161) *Bloemkool lust ik wel, maar (bloemkool) weiger ik vandaag te eten.*
 (162) *Hij heeft zijn spullen gepakt en (hij heeft) iedereen gegroet.*
 (163) *Mij zal het een zorg wezen en (mij) komt het bovendien goed uit.*
 (164) *Dat hij er niks van weet, is me bekend en (dat hij er niks van weet), kan mij weinig schelen.*

1 In alle gevallen is er sprake van nevenschikking,
 2 en in alle gevallen hebben de samengetrokken woorden of woordgroepen dezelfde functie, resp. OND (160), LV (161), OND-HULPWW (162), MV (163) en OND.ZIN (164).

Om te controleren of de grammaticale functie gelijk is, moet je het samengetrokken zinsdeel dus even redekundig ontleden in beide zinsstukken; alleen de werkwoorden moet je taalkundig benoemen.

- (165)* *Hij is ziek en daarom thuisgebleven.*
 (166)* *Hij heeft haar geen hand gegeven, zelfs niet gegroet.*
 (167)* *Dat boek is van mij en mag je niet uitlenen.*
 (168)* *Wegblijven zonder bericht te geven, is verkeerd en zal men je zeker kwalijk nemen.*

Alle vier de bovenstaande zinnen zijn fout. Weliswaar gaat het steeds om een nevenschikking, maar de grammaticale functie van de diverse zinsdelen klopt niet.

In (165) is samengetrokken: *hij is*. (*is* = KWW - HWW)
 In (166) is samengetrokken: *hij heeft haar* (*haar* = MV - LV)
 In (167) is samengetrokken: *dat boek* (*dat boek* = OND - LV)
 In (168) is samengetrokken: *Wegblijven zonder bericht te geven* (*Wegblijven zonder bericht te geven* = OND.ZIN - LV.ZIN)

Een foutieve samentrekking corrigeren is eenvoudig. Je vult in het tweede zinsstuk gewoon het foutief samengetrokken deel weer in.

- (169) *Hij is ziek en is daarom thuisgebleven.*
 (170) *Hij heeft haar geen hand gegeven, haar zelfs niet gegroet.*
 (171) *Dat boek is van mij en dat boek mag je niet uitlenen.*
 (172) *Wegblijven zonder bericht te geven, is verkeerd en wegbliven zonder bericht te geven, zal men je zeker kwalijk nemen.*

Het zal duidelijk zijn dat het gewoon weer invullen van het samengetrokken deel in sommige gevallen leidt tot gedrochten van zinnen (171) en (172). Daar moet je een handigheidje toepassen.

- (173) *Dat boek is van mij en je mag het niet uitlenen.*
 (174) *Wegblijven zonder bericht te geven, is verkeerd en men zal je dat zeker kwalijk nemen.*

10.2 WEGLATING VAN HET ONDERWERP IN DE BIJZIN (SAMENTREKKING IN DE ONDERSCHIKKING)

In de onderschikking mag je helemaal niet samentrekken, vandaar dat deze fout niet heet: foutieve samentrekking in de onderschikking. Dat zou welbeschouwd een pleonasme zijn. Vooraf moet al gezegd worden dat het dubieus is, of het bij deze fout wel gaat om een samentrekking.

In sommige schoolboeken heet deze fout anders: foutieve weglating van het onderwerp in de bijzin. Die benaming drukt beter uit waar het om gaat. Het weggelaten (of samengetrokken) zinsdeel is inderdaad altijd een onderwerp.

Van onderschikking (OS) is alleen sprake bij bijzinnen ten opzichte van een hoofdzin, of (maar niet noodzakelijk) bijzinnen ten opzichte van elkaar.

(175) *Hij hoopte dat ik, als ik kwam, mijn geld meenam.*

[Hij hoopte] (HZ)

OS

{dat ik _____ mijn geld meenam.} (LV.ZIN 1e graads)

OS

{als ik kwam} (BWB.ZIN 2e graads)

(176)**Hij hoopte dat als ik kwam mijn geld meenam.*

In bovenstaande zin is in de lijdend voorwerpszin ten onrechte het onderwerp *ik* weggelaten. Weliswaar staat het ook in de tweede bijzin, maar de twee bijzinnen zijn ten opzichte van elkaar ondergeschikt, dus is samentrekking hier niet geoorloofd.

(177)* *Hij zei dat als hij wint een feestje geeft.*

(178)* *Gisteren schreef hij ons dat als hij thuiskomt en zijn zaken geregeld heeft, langs zal komen.*

(179)* *Ik heb het gevoel dat als je wat harder zou werken en je wat minder zou bezighouden met allerlei andere dingen, het best zou redden.*

Het is zoals gezegd de vraag of het hier echt gaat om samentrekking. Het betreft bij deze fout vaak wat langere (en ook lelijkere) zinnen met een opeenhoping van onderwerpen, waarvan de spreker of schrijver er gemakkelijk eentje over het hoofd ziet.

11 FOUTIEVE VERBINDING MET EEN BEKNOPTTE BIJZIN

Bijzin noemen we het type zin waarin OND en PV gescheiden staan of gescheiden kunnen worden. De bijzin is altijd een zinsdeel in de hoofdzin, waar hij zoals dat heet ondergeschikt aan is.

Een beknopte bijzin is een bijzondere vorm van de gewone bijzin. In zo'n verkorte (beknopte) bijzin zijn OND en PV vervangen door een deelwoord of een infinitief. Hieronder volgen vijf bijzinnen, elk onmiddellijk gevolgd door de beknopte versie.

(180) *Nadat hij de deur had dichtgeslagen, vertrok Isidoor.*

(181) *Na de deur te hebben dichtgeslagen, vertrok Isidoor.*

(182) *Voordat hij zich schoor, zocht hij met zorg een nieuw mesje uit.*

(183) *Alvorens zich te scheren, zocht hij met zorg een nieuw mesje uit.*

(184) *Oene beloofde dat hij zijn nieuwe vriendin spoedig zou komen voorstellen.*

(185) *Oene beloofde zijn nieuwe vriendin spoedig te komen voorstellen.*

(186) *Toen de verdachte eenmaal ontmaskerd was, bekende hij een hele reeks inbraken.*

(187) *Eenmaal ontmaskerd, bekende de verdachte nog een hele reeks inbraken.*

(188) *Terwijl hij vertrouwde op zijn spreekwoordelijke geluk, waagde hij de gok.*

(189) *Vertrouwend op zijn spreekwoordelijke geluk, waagde hij de gok.*

Als je een beknopte bijzin gebruikt, wordt volgens de regels van het Nederlands het verzwegen onderwerp daarvan (het onderwerp dat er dus niet is, maar wel wordt bedoeld), automatisch identiek aan dat van de hoofdzin.

Is dat niet het geval, dan spreken we van: foutieve verbinding met een beknopte bijzin.

(190)**Men opene het blik liggend op tafel.*

Omdat de in een beknopte bijzin beschreven handeling of toestand automatisch wordt toegeschreven aan het OND van de hoofdzin, ontstaan soms lachwekkende zinnen.

In (190) wordt *men* uit de hoofdzin het OND van de beknopte bijzin. De zin deelt dus mee dat men het blik moet openen terwijl men op tafel ligt.

(191)* *Na gegeten te hebben, werden de sigaren gepresenteerd.*

(192)* *In een doos verpakt, stuur ik u de boeken.*

(193)* *Ongelukkigerwijs te water geraakt, redde de voorbijganger het jochie.*

Het is de betekenis die deze zinnen fout maakt. Het is (bijvoorbeeld) hoogst onwaarschijnlijk dat de in (193) toch al te water geraakte voorbijganger daar ook nog eens een jochie aantreft, dat hij vervolgens dan maar redt. Als de uitgedrukte betekenis tot de mogelijkheden behoort, is het de context die bepaalt of een verbinding met een beknopte bijzin juist of onjuist is.

(194) *Rijdend op zijn paard zag hij hem naderen.*

12 ASYMMETRIE

In hoofdstuk 7 is de asymmetrie op het niveau van het woord aan de orde geweest. Hier gaat het om gebrek aan symmetrie in de zinsconstructie. Het betreft dan met name gevallen waarin de nevenschikkende voegwoorden (en, of, maar en want) bijzin en hoofdzin koppelen. De nevenschikkende voegwoorden mogen alleen zinnen van gelijke orde met elkaar verbinden.

In de hieronderstaande zin doet de spreker twee gelijkwaardige mededelingen, nl. "dat hij gek is op schaken" en "dat hij daar veel tijd aan besteedt".

(195) *Hij zegt dat hij gek is op schaken en (dat hij) daar elke dag vele uren aan besteedt.*

(196)* *Hij zegt dat hij gek is op schaken en hij besteedt daar elke dag vele uren aan.*

Indien de spreker van (196) net als die van (195) twee nevenschikende bijzinnen afhankelijk wil maken van één hoofdzin, is (196) fout. Het nevenschikkende voegwoord *en* verbindt dan immers een bijzin en een hoofdzin. In dit geval moet je de twee mededelingen opvatten als twee stukken indirecte rede.

Op zich hoeft (196) niet fout te zijn. Het deel na *en* kan bedoeld zijn als een hoofdzin die nevenschikend is aan Hij zegt. Dan is de zin niet fout, maar gewoon lelijk. Nog een voorbeeld.

(197) *Er werd gezegd dat het een rommeltje was en (dat) iedereen strafwerk moest maken.*

(198)* *Er werd gezegd dat het een rommeltje was en iedereen moest strafwerk maken.*

Gelukkig zijn er nog veel andere, heel wat simpeler vormen van asymmetrie.

(199) *Er stond een ventje, dat oud en krom was en wat mompelde.*

(200)* *Er stond een ventje, oud en krom, en dat wat mompelde.*

(201) *Overmatig gebruik van alcohol kan tot gevolg hebben dat je eraan verslaafd raakt en (dat je) voortdurend in staat van dronkenschap verkeert.*

(202)* *Overmatig gebruik van alcohol kan tot gevolg hebben dat je eraan verslaafd raakt en voortdurende dronkenschap.*

13 DIVERSEN

Sommige fouten zijn niet, zoals de tot nu toe behandelde, het gevolg van een onjuiste grammaticale constructie, maar eerder van slordig of onlogisch denken. We geven twee types van dit soort fouten, maar er zouden er veel meer te bedenken zijn.

Het is kenmerkend voor deze fouten dat ze theoretisch maar moeilijk te beschrijven zijn en zich nauwelijks laten indelen in mooi afgeronde categorieën. **Vandaar dat we van deze fouten geen oefeningen geven, maar alleen voorbeelden.**

13.1 FOUTIEVE WOORDVOLGORDE

Het komt voor dat je in een zin een woordvolgorde gebruikt, die deze, waar het de betekenis betreft, fout maakt. De zin is dan niet ongrammaticaal, zoals bij een foutieve inversie, waar er ook een verkeerde woordvolgorde tot stand komt, maar hij gaat iets anders betekenen dan je eigenlijk bedoelt.

(203) *Niet iedereen houdt van fazant met zuurkool.*

(204)* *Iedereen houdt niet van fazant met zuurkool.*

Wie wil meedelen wat in (203) wordt gezegd, mag dat niet doen in de vorm van (204). Er zijn best omstandigheden te bedenken waaronder (204) een correcte zin is, ook al blijft hij natuurlijk raar. Eigenlijk staat er: niemand houdt van fazant met zuurkool.

(205) *Niemand gelooft hem bijna.*

(206) *Alle platen mogen niet gedraaid worden.*

(207) *Alle mensen vullen hun belastingbiljet niet goed in.*

Voor bovenstaande zinnen geldt hetzelfde als voor (204). Ze zijn niet ongrammaticaal, maar hebben in de meeste gevallen waarin ze worden gebruikt een betekenis die door de gebruiker niet werd beoogd.

In de zinnen hieronder is er iets anders aan de hand. Uit een zinsdeel wordt een element gehaald dat elders in de zin terecht komt.

(208)* *Het werk van klas IVB3 valt niets op aan te merken.*

(209)* *De boeken en de schriften moet je zelf maar voor zorgen.*

(210)* *Een paar mensen hebben in de afgelopen jaren de maan maar van dichtbij gezien.*

(211)* *We gaan naar Ajax-Feijenoord, in het Olympisch stadion, met ons allen.*

(212)* *Het huwelijk van prins Charles en Lady Diana heb ik pas nog een artikel over gelezen.*

13.2 ELLIPS

Een ellips is een weglating van één of meer woorden in een zin. Net als het pleonasme is de ellips niet per se een stijlfout. Veel Nederlandse gezegdes maken gebruik van de stijlfiguur ellips. Ook de telegramstijl, zoals die bijvoorbeeld in sportverslagen wordt gebruikt, berust op ellips.

(213) *Eind goed, al goed.*

(214) *Een man een man, een woord een woord.*

(215) *Pass over de volle breedte. Bergkamp in het midden naar voren. Overmars op links mee.*

In bovenstaande zinnen zijn woorden weggelaten. (213) is zo ongeveer bedoeld als: indien het maar goed afloopt, is alles goed.

Vaak is de ellips echter een gevolg van slordigheid. In een zin, of tussen twee zinnen, ontbreekt dan een element dat een volstrekt vanzelfsprekende gedachte bevat, maar in een correcte zin niet mag ontbreken.

(216)* *Ga eens naar de balie of er nog kamers zijn.*

(217) *Ga eens naar de balie om te vragen of er nog kamers zijn.*

(218)* *Op de Middenweg buiten de Meer was een daverend gejuich hoorbaar; misschien Bergkamp die een doelpunt maakte.*

(219) *Op de Middenweg buiten de Meer was een daverend gejuich hoorbaar; misschien was het omdat Bergkamp een doelpunt maakte.*

Kijk eens naar de volgende zinnen, vraag je af wat er mee mis is en verbeter ze.

(220)* *De winsten zijn flink gestegen in vergelijking met het vorig jaar.*

(221)* *Als je dat boek leest, zie je pas wat er in de wereld te koop is.*

(222)* *Er zat een behoorlijk gat in de band; als je je oor erop legde,
kwam de lucht eruit stromen.*

(223)* *Die dag zijn er vele gewonden gevallen, die meestal werden geraakt door stenen en flessen.
Het bleef nog lang onrustig in de stad.*

(224)* *Het voedsel van tegenwoordig is niet meer zo natuurlijk als het
vroeger was.*

13.3 WEGLATING VAN ER

In deze rubriek behandelen we een gemakkelijker te categoriseren fout, namelijk een specifiek geval van ellips. Het betreft de weglating van het woordje *er* in zinnen waar dat dienst doet als voorlopig voorzetselvoorwerp.

Er zijn veel Nederlandse werkwoorden die een vast voorzetsel bij zich hebben en dus vergezeld gaan van een voorzetselvoorwerp.

(225) *Houd je rekening met zijn komst?*

(226) *Ik ga uit van een twee weken durend verblijf.*

Voorbeelden zijn: denken aan, rekenen op, rekening houden met, gek zijn van, uitgaan van. Zodra het voorzetselvoorwerp in de vorm van een bijzin verschijnt, moet in de hoofdzin het woordje *er* gebruikt worden. Dat kondigt dan de bijzin aan. Het is het voorlopig voorzetselvoorwerp.

(227) *Houd je er wel rekening mee dat hij morgen komt?*

(228) *Ik ga er vanuit dat hij minstens een week blijft.*

In de spreektaal wordt voor het gemak dat woordje *er* vaak weggelaten. Dat de zinnen die dan ontstaan enigszins onbeholpen klinken, is geen probleem. Maar in de schrijftaal is het fout.

(229)* *Houd je rekening met dat hij komt.*

(230) *Houd je er rekening mee dat hij komt.*

(231)* *Ik ga uit van dat hij minstens een week blijft.*

(231) *Ik ga er vanuit dat hij minstens een week blijft.*

DEEL III OEFENINGEN

OPDRACHT: in de oefeningen 1 t/m 9 moet je er van de twee vermelde mogelijkheden steeds één invullen. Een enkele keer zijn (om je wakker te houden) beide mogelijkheden correct.

1 OEFENING BLIJKBAAR - SCHIJNBAAR

- 01 Ik zat ... doodkalm voor me uit te kijken, maar inwendig kookte ik van woede.
- 02 De vrouw paste wel tien hoeden; ze kon ... geen keus maken.
- 03 Hij is ... niet zo kwaad, want hij groette me gisteren heel vriendelijk.
- 04 Hij vond het ... heel erg; er barstte een stortvloed van verwijten los.
- 05 Ze is ... niet erg tevreden met haar baan in het onderwijs, want ze wil ontslag nemen.

2 OEFENING OMDAT - DOORDAT

- 06 Ik vind Nederlands niet leuk, ... de lessen zo saai zijn.
- 07 Het ongeluk gebeurde ... de remmen van zijn auto niet goed werkten.
- 08 ... hij ouder werd, kreeg hij steeds meer moeite met de jeugd.
- 09 De twee supporters kregen ruzie ... ze teveel gedronken hadden.
- 10 ... hij te weinig geld bij zich had, kon hij het boek niet aanschaffen.
- 11 ... Ajax verloor van Vitesse, werd PSV landskampioen.
- 12 ... de schrijver een bestseller schreef, verdiende hij zeer veel geld.
- 13 ... een groot stuk oerwoud in vlammen opging, kwamen veel dieren om.
- 14 ... ik niet wist wie hij bedoelde, kon ik hem helaas niet helpen.
- 15 De minister moest ontslag nemen, ... hij steekpenningen had aangenomen van een oliemaatschappij.

3 OEFENING DAN - ALS

- 16 Eerlijk gezegd vond ik het ene net zo stom ... het andere.
- 17 Iets anders ... totale overgave wilde generaal Schwarzkopf niet accepteren.
- 18 Hij deed het heel anders ... ik het had gedaan.
- 19 Dat meisje is heel wat intelligenter ... Jan.
- 20 Als mens vind ik hem heel wat sympathieker leraar.
- 21 Van der Brom speelde bij Vitesse veel beter ... tegenwoordig bij Ajax.
- 22 Niemand ... Romario kan PSV nog uit het slop helpen, maar die is verkocht aan Barcelona.
- 23 Niet ... na lang aarzelen besloot Gullit te kiezen voor Sampdoria.
- 24 Indurain is een veel betere wielrenner ... Breukink.
- 25 Mijn nieuwe auto bevalt me niet zo goed ... mijn vorige.

4 OEFENING VERGETEN HEBBEN - VERGETEN ZIJN

- 26 Helaas ... opa vergeten hoe zijn kleinzoon heette.
- 27 De leerling ... vergeten wat een pleonasme was.
- 28 Het meisje ... voor de zoveelste keer haar boek vergeten.
- 29 Jikke ... vergeten zijn kompas mee te nemen, zodat hij onmiddellijk verdwaalde.
- 30 Omdat Oene dit jaar in augustus in Spanje zat, ... hij vergeten dat hij jarig was.

5 OEFENING TE DANKEN AAN - TE WIJTEN AAN

- 31 "Het was alleen te ... aan het miserabele spel van Cambuur dat PSV er nog in slaagde te winnen", zei de Ajaxied.
- 32 Het was te ... aan een stommiteit dat ik mijn dame verloor.
- 33 Ik had het alleen aan mezelf te ... dat ik ongeschonden uit het wrak tevoorschijn kwam.
- 34 Dat de ondertiteling het, zoals u zult hebben gemerkt, heeft begeven is helaas te ... aan een technisch mankement, dat momenteel niet te verhelpen valt.
- 35 Het is te ... aan zijn oneerlijkheid dat hij erin geslaagd is een voldoende te halen.

6 OEFENING DAT - WAT

- 36 Hij is het aardigste jongetje ... ik ken.
- 37 Iets ... me niet bevalt is haar ziekelijke praatlust.
- 38 Onder zulke omstandigheden moet je niets ... je kunt doen nalaten.
- 39 Het meisje ... daar loopt is een vriendin van mijn zus.
- 40 Veel hij heeft gedaan is overbodig.

7 OEFENING HUN - HEN

- 41 Geef je het boek aan ... of aan ons.
- 42 Ik heb ... al weken niet gezien.
- 43 ... werd meegedeeld dat ze niet langer hoefden te wachten.
- 44 Met ... kun je geen rekening houden.
- 45 Voor ... is er geen hoop meer.

8 OEFENING HIJ, ZIJ, HET, ZIJN, HAAR, HEM

- 46 Gisteren heeft de commissie plannen op tafel gelegd.
- 47 Die controverse heeft grote gevolgen; weerhoudt de partijen van een overeenkomst.
- 48 De overheid heeft besloten te bezuinigen op de salarissen van werknemers.
- 49 De artotheek heeft aan leden bekend gemaakt dat de tarieven omhoog moeten.
- 50 Het Florence van de dertiende eeuw was met bevolking van bijna 100.000 mensen één van de grootste steden van Europa.
- 51 Het probleem van een hypotheek is dat je ... moet aflossen.
- 52 Van de problematiek rond de stijging der criminaliteit is het opvallendste dat ... zo gemakkelijk leidt tot discussies van ideologische aard.
- 53 De gemeenteraad staat op ... strepen.
- 54 Wie niet bereid is van de geschiedenis te leren, is gedoemd ... te herhalen.
- 55 De auto slipte en sloeg over de kop; vervolgens kwam ... tegen de vangrails tot stilstand.
- 56 "De politie doet wat ... kan om uw veiligheid te garanderen", zei de gemeentevoorlichter.
- 57 Dat instituut heeft door ... lakse houding een slechte reputatie gekregen.
- 58 Het theater opent ... deuren om half acht.
- 59 Het Ministerie van Onderwijs ontsloeg de helft van ... ambtenaren omdat die toch niets uitvoerden.
- 60 Deze organisatie heeft een onderzoek laten doen naar de productiviteit van ... werknemers.

9 OEFENING WAARMEE, WAAROP - MET WIE, OP WIE

- 61** Het meisje ... ik een afspraakje had gemaakt, liet me een uur lang wachten.
- 62** Het voorwerp ... het slachtoffer was vermoord, bleek een zaag te zijn.
- 63** De leerlingen ... ik rekende, lieten me lelijk in de kou staan.
- 64** De klas ik op excursie ging, demonstreerde dagenlang een ongehoorde energie.
- 65** De vrouw ... ik danste, was al op gevorderde leeftijd.

OPDRACHT: In de volgende oefeningen moet je, waar je de keus hebt, steeds de naam van de fout geven; in elk geval moet je de zin verbeteren. In elke zin zit één fout.

10 OEFENING VERWIJZING ZONDER ANTECEDENT EN AMBIGUE VERWIJZING

- 66 Meestal reizen leden van het koninklijk huis met een hofauto; die zijn niet van het goedkoopste soort.
- 67 Die dozen met oude rommel staan al weken in de weg; we zullen het maar op zolder zetten.
- 68 Mijn oom en mijn neefje gaan samen naar Parijs; hij kan goed met hem overweg.
- 69 Die huizen staan onder monumentenzorg; over elke verbouwing moet eerst met hen overlegd worden.
- 70 Na een lange wandeling bereikte het gezelschap de top van de heuvel, vanwaar men kon uitzien over de vallei; iedereen vond het prachtig.
- 71 De verdachte liet niets los, hoewel de rechter daarop aandrong.
- 72 Namens de Leeuwardense Oranje-vereniging mocht de twaalfjarige Femke Itzerda uit Balk aan de jarige vorstin een Fries suikerbrood van twee meter aanbieden; ze was er dolgelukkig mee.
- 73 De door Zagreb gesteunde Kroatische eenheden in Bosnië houden ook hulp tegen of stelen het.
- 74 Hoewel het Nederlands elftal met heel wat meer talent is gezegend dan het Poolse, staat de uitslag van de wedstrijd die daar binnenkort wordt gespeeld, allerminst bijvoorbaat vast.
- 75 Per slot van rekening weet je het met het Nederlands elftal nooit; ze zijn er nog toe in staat te verliezen van San Marino.

11 OEFENING INCONGRUENTIE - PLEONASME - TAUTOLOGIE

- 76 De verkeersovertreders werden door de agent een boete opgelegd.
- 77 "Dat de media schuldig is aan een goed deel van het hedendaagse zedenbederf, staat vast", zei de pastoor uit Bladel (N.B).
- 78 Clinton sprak de wens uit naar Europa te willen gaan.
- 79 Hij wilde niet alleen de Lichtstad bezoeken, maar bovendien ook nog Bonn en Londen.
- 80 Een aantal leerlingen hebben al een tijdje griep.
- 81 Bullebas beval Bommel op barse toon dat hij zijn rijbewijs moest laten zien.
- 82 Doddeltje verklaarde zich echter onmiddellijk bereid de bekeuring te willen betalen.
- 83 We moeten altijd aan de mogelijkheid denken dat elke dag de laatste kan zijn.
- 84 Alleen tijdige inkeer kan ons dan slechts helpen.
- 85 In gebieden met veel grotten worden de laatste tijd door onderzoekers vaak iets bijzonders gevonden.
- 86 Alle natuurliefhebbers interesseren het wat er met de Waddenzee gebeurt.
- 87 Een enkele keer kust de paus bij zijn aankomst in verre landen soms het sterk vervuilde vliegveld.
- 88 In Mexico bijvoorbeeld begon hij zijn bezoek eerst met een welhaast hartstochtelijke knieval.
- 89 Mensen die graag schaakproblemen oplossen, offeren daarvoor natuurlijk met alle plezier de vele uren op die dergelijke hersenarbeid vereisen.
- 90 Emmy Verhey kreeg een schitterende Stradivarius in bruikleen, die heel wat andere violen die ik gehoord heb, zelfs die van musici als Perlman en Heifetz, overtroffen.

12 OEFENING INCONGRUENTIE - PLEONASME - TAUTOLOGIE

- 91 De kwaliteit van de shampoos voor mensen met een allergie zijn de laatste tijd sterk verbeterd.
- 92 Volgens mij zijn geen van beiden aansprakelijk voor die blunder.

- 93 De piloot nam zich voor de volgende dag op tijd naar bed te zullen gaan en alleen een sinasje te drinken.
- 94 Enigszins verveeld begon hij boven het gehucht Strijen aan een lange duikvlucht naar beneden.
- 95 Daar keken in Huize Avondrood de bejaarde oudjes ondertussen gezellig naar de Honniemoenquiz.
- 96 Op dat moment werden al hun verwachtingen de bodem ingeslagen.
- 97 De jonge en dynamische journalist placht voor allerlei politici gewoonlijk toespraken te schrijven.
- 98 Hij was bezeten door de toekomstdroom later staatssecretaris te worden.
- 99 Slechts enkele leerlingen gelukten het een voldoende te halen voor het proefwerk stijlfouten.
- 100 "Herhaal dat nog eens", sprak de op een koopje opgeleide leraar Nederlands dreigend tot de leerling, die zojuist een fout antwoord had gegeven.
- 101 "Wist je niet dat wij familie van elkaar waren?" zei de broer van Lubbers.
- 102 De opstelling van vier ausputzers in het Nederlands elftal was een hele verrassing, temeer daar we dat niet hadden verwacht.
- 103 Uit de vele sterfgevallen van patiënten wie een bloedtransfusie zijn toegediend, blijkt dat het verplegend personeel niet altijd zorgvuldig te werk gaat.
- 104 Falco Zandstra heeft te kennen gegeven dat hij wil stoppen met schaatsen, ten einde in staat te zijn alleen nog maar beschuit van Bolletje te kunnen eten.
- 105 Ik houd er niet van allerlei drankjes door elkaar te mixen.
- 106 De staatssecretaris aan wiens capaciteiten door heel wat ingewijden worden getwijfeld, werd uiteindelijk door de fractieleider de laan uit gestuurd.
- 107 De grote meerderheid van de journalisten keurden deze gebeurtenissen sterk af.
- 108 In veel gevallen is het nu eenmaal vaak zo dat havo-leerlingen het in het HBO moeilijk hebben.
- 109 Voordat je aan tafel gaat, moet je eerst je handen wassen.
- 110 Wat je nu kunt doen, moet je niet tot later uitstellen.

13 CONTAMINATIE

- 111 Het meisje had zich prachtig opgedost.
- 112 We hadden dat proefwerk beter op een andere datum kunnen verzetten.
- 113 De daden van onze politieke leiders zijn niet altijd in overeenkomst met hun verkiezingsbeloftes.
- 114 Het ware te wensen dat staatsecretaris Wallage beter op de hoogte was met de praktijk van het onderwijs dan met die van de zeilvaart.
- 115 Bergkamp viel over het uitgestrekte been van Baresi.
- 116 In zijn Italiaanse jaren heeft Rijkaard aan den levenden lijve ondervonden wat het betekent van zeer nabij gedekt te worden.
- 117 Ik zou graag naar het Concertgebouw gaan om daar de tweede van Mahler te horen van de Berliner Philharmoniker, maar een kaartje kost me te duur.
- 118 John de Wolff is typisch het soort speler dat meer aandacht schenkt voor de scheenbenen van de tegenstander dan voor de bal.
- 119 Nypels ontbood de toekomstige staatsecretaris bij zich om hem te feliciteren met het behalen van zijn doctoraalexamen.
- 120 Hij is tenslotte te rade gegaan met een expert.
- 121 Hij irriteerde zich mateloos aan het populaire taalgebruik van zijn leerlingen. Toch?
- 122 Hij stond ontsteld van zoveel verbale slordigheid.
- 123 Hij beweert dat hij graag van appelmoes houdt.
- 124 Die knul palmt elk meisje voor zich in.
- 125 Hij heeft maar weinig begrip van mijn problemen.

14 OEFENING WOORDASYMMETRIE

- 126 Als je veel van muziek houdt, is het logisch dat men veel geld aan cd's besteedt.
- 127 Ze zeggen dat hij heel aardig is, maar men kan me nog meer vertellen.
- 128 We hebben de hele dag gewerkt en pauzeerden niet.
- 129 Als het gaat om de EEG mag van de Engelsen meer tegenzin verwacht worden dan van het Nederlandse volk.
- 130 In een plastic zakje blijven mijn krentebollen, kadetjes en bolussen zacht en verser.
- 131 In juli al snakt men naar het begin van de voetbalcompetitie, maar als we dan eind augustus de eerste beelden weer zien en, om eens wat te noemen, de dravertjes van Veendam weer langs de zijlijnen van de Lange Leegte zien rennen, valt het ons altijd tegen.
- 132 Onder leiding van onze hopman, een heel kindvriendelijk type, maakte onze groep een tocht door Drente en heeft steeds overnacht in jeugdherbergen.
- 133 Onder zulke omstandigheden moet je niets wat men kan doen nalaten.
- 134 In zijn in opdracht van de kamercommissie geschreven rapport stelde hij vast dat er een aantal mogelijkheden bestond om een eind te maken aan het geweld van de voetbalvandalen: betere opvoeding, de vandalen mores te leren met de wapenstok, voetbal afschaffen, of wedstrijden zonder publiek te laten spelen.
- 135 Als je eenmaal besloten hebt het gymnasium te doen, moet men het ook afmaken en zich niet door een onvoldoende voor Nederlands laten ontmoedigen.

OPDRACHT: De volgende oefeningen bevatten alle hiervoor behandelde fouten, dwz. de fouten op het niveau van het woord. Geef de naam van de fout, behalve als het gaat om één van de verwarrende paren, en verbeter de zin. In elke zin zit één fout.

15 OEFENING ALLE FOUTEN OP WOORDNIVEAU

- 136 Ik voor mij persoonlijk vind sporten als zaklopen, koekhappen en fierjeleppen bizar.
- 137 Ik kan het me best begrijpen dat hij zo raar doet.
- 138 Bij alles wat je doet moet je rekenen met tegenslag.
- 139 De leden worden verzocht hun contributie op tijd te betalen.
- 140 Dat instituut heeft gisteren voorgoed haar deuren gesloten.
- 141 Hij was woedend doordat ik tijdens die regenbui zonder het te vragen zijn paraplu had geleend.
- 142 De meerderheid van de Nederlanders vinden broccoli vies.
- 143 De Italiaan en de Nederlanders hebben bepaalde zaken gemeen: zo neigen beide volkeren soms naar anarchie.
- 144 De collega's worden vriendelijk verzocht de rekening voor hun koffie niet pas aan het eind van het jaar te betalen.
- 145 Anders als verwacht is minister Ritzen niet verschenen om het congres toe te spreken.
- 146 Hij nam meestal de fiets, maar soms ging hij ook wel eens met de auto.
- 147 Deze bibliotheek leent zijn boeken niet langer uit aan scholieren omdat die ze toch niet lezen, maar alleen thuis laten rond slingeren en ze vervolgens veel te laat, of helemaal niet terugbrengen.
- 148 Van die groep is dat het aardigste nummer wat ik ken.
- 149 Hij werd schijnbaar woedend, want hij begon wild tegen me uit te varen en met zijn vuist op tafel te slaan.
- 150 Die zaak heeft geen enkele betrekking met het onderwerp.
- 151 Het grootste deel der kamerleden lijken niet erg geïnteresseerd in de problemen van het onderwijs, misschien omdat ze zelf zo slecht zijn opgeleid.

- 152 Die knulletjes zijn uitermate vervelend; het is het beste hun te mijden als de pest.
- 153 Omdat ik de titel van het boek vergeten had en de jongen achter de balie blijkbaar zelfs de schrijver niet kende, moest ik onverrichter zake terugkeren.
- 154 Die enigszins grijzende heer met zijn exorbitante snor heeft al heel wat oude munten bijeen verzameld.
- 155 De leerlingen zullen gevraagd worden of ze hun rommel in de daartoe bestemde afvalbakken willen gooien.

16 OEFENING ALLE FOUTEN OP WOORDNIVEAU

- 156 "De mijne zijn veel leuker als de jouwe", zei het meisje, terwijl ze ijdel haar felrode pumps aan haar vriendin liet zien.
- 157 Hun gaan vandaag niet mee omdat ze geen zin hebben.
- 158 Als men van een bepaald onderwerp niets weet, kun je er beter niet over schrijven.
- 159 Het lerarencorps heeft in een gezamenlijke verklaring klas IIIC de wacht aangezegd; ze maken het de laatste tijd wel heel bont.
- 160 Zoals gewoonlijk heeft hij geen enkel aandeel gehad aan de werkzaamheden.
- 161 Het is helaas onjuist te veronderstellen dat de jeugd van tegenwoordig dankzij de toevloed aan informatie van de massamedia beter met allerlei maatschappelijke ontwikkelingen bekend zijn dan die van vroeger.
- 162 Hij schaamt zich over zijn eenvoudige afkomst.
- 163 De leraar Nederlands weet altijd alles veel beter dan mij.
- 164 Van Bastens maandenlange afwezigheid bij AC Milan viel, zoals de voetballer het zelf uitdrukte, bij zijn werkgever in het verkeerde keelgat.
- 165 In een brief aan de Volkskrant schreef dhr. Derksen uit Tilburg: "We zien dat het leraarschap steeds meer in diskrediet komt te staan."
- 166 In deze zin zit geen incongruentiefout, maar wel een contaminatie.
- 167 "Dat kost puntenaftrek jochie", zei de leraar (Wiskunde natuurlijk).
- 168 Omdat een aantal FC. Den Haag-supporters de spelers van de tegenpartij zonder enige terughoudendheid met handgranaten en geweervuur bestookten, staakte de scheidsrechter korte tijd de wedstrijd, tot de stoffelijke resten van de getroffen en van het veld waren verwijderd.
- 169 Allerlei louche types stelden veel belang in de uitvinding van professor Goedjes.
- 170 "Ik heb alles vergeten", zei de leerling mistroostig, "ik weet zelfs niet meer waar het proefwerk over gaat. Iets met Nederlands, geloof ik."
- 171 Met hun kun je beter geen zaken doen; ze zijn niet te vertrouwen.
- 172 De vraag of de gemiddelde leerling het onderdeel stijl leuk vindt, valt sterk te betwijfelen.
- 173 Dat de kat zo plat was, was te danken aan het feit dat hij was overreden door een truck met oplegger.
- 174 Volgens mij vallen geen van de leerlingen iets te verwijten.
- 175 Met die rotstreek hielp hij hen aardig van de wal in het schip.

17 OEFENING ALLE FOUTEN OP WOORDNIVEAU

- 176 Hoewel een Franse minister de Nederlandse kaas ooit "muizenkaas" noemde, is de export van dat zo nobele zuivelprodukt naar het buitenland in de laatste jaren sterk toegenomen.
- 177 Als ze niet willen horen, moet men maar voelen.
- 178 Onze voormalige minister Braks had, zo zei hij, groot respect voor de Nederlandse vissers, die bij weer en ontij uitvaren.

- 179 Syrië is lange tijd tegen de terugkeer van Egypte in de Arabische Liga geweest; dat is dan ook jaren uitgebleven.
- 180 In een half uur tijd gooide hij honderd gulden over de boeg.
- 181 Hij had de naam van het kind vergeten en riep in arrenmoede: "Hé, jij!"
- 182 Doordat Ajax veel meer doelmogelijkheden had dan PSV, won het de wedstrijd.
- 183 Zijn sweatshirt is even mooi dan dat van mij.
- 184 Zo iets dergelijks had juffrouw Doddeltje nog nooit gehoord.
- 185 Een democratie die zijn beginselen in stand wil houden, moet waakzaam zijn.
- 186 Dat was wel het stomste dat je kon doen.
- 187 Gelukkig is het niet langer nodig te moeten wachten.
- 188 Een leraar moet proberen te voorkomen dat dergelijke situaties zich niet voordoen.
- 189 Een honderdtal bekende Nederlanders zullen ook dit jaar weer vele reclamespots met hun aanwezigheid opluisteren, wat slechts te betreuren valt.
- 190 De jeugdherbergvader mishandelde de brugklasleerling op verschrikkelijke wijze; het schuim stond hem op de mond.
- 191 De sympathieke leraar deed zich oneindig veel moeite zijn pupillen uit te leggen wat een contaminatie is.
- 192 Maar de les was nog niet afgelopen, of ze hadden het alweer vergeten.
- 193 "O", zei de verwoede zeiler, terwijl zijn ogen vochtig werden bij de gedachte, "Sneek. Sneek met haar kroegen, haar Berenburg, haar oude, smalle straatjes en haar wat stugge, maar toch zo sympathieke plattelandsbevolking, legde ik er vast maar weer aan."
- 194 De hond is een onnozeldier wat door de eigenaar voornamelijk wordt gehouden om de openbare weg te bevuilden en onschuldige voetgangers te treiteren.
- 195 Door het doelpunt van Poulsen werden de hooggestemde verwachtingen van de Nederlandse supporters de bodem ingeslagen.

18 OEFENING ALLE FOUTEN OP WOORDNIVEAU

- 196 De overtreeders werden door de agent een boete opgelegd.
- 197 Op onmeedogenloze wijze werkte John de Wolff Overmars tegen de grasmat.
- 198 Het is mogelijk dat je deze oefening nogal vrij moeilijk vindt.
- 199 Het zou plezierig zijn als oom Zebedeus ons vooraf waarschuwde als hij kwam.
- 200 "Is mijn agenda weer kwijt", zei de leerling, die de onvoldoende voor het proefwerk stijl naast de vorige wilde noteren.
- 201 Het scheelde een haartje of er was bijna een ongeluk gebeurd toen de paus op Fiumicino landde.
- 202 De woorden "best wel" vormen tegenwoordig een vaste standaarduitdrukking, voornamelijk gebezigd dan door liederen die niet om hun Nederlands malen.
- 203 Bij hun poging de gedepremerde prins de hand te schudden, werd de verwoede Oranjeklanten geen strobreed dwars gelegd.
- 204 Het is niet te hopen dat je bij het maken van deze oefening teveel zaken door elkaar verwart.
- 205 Als ik mijn leraar moet geloven, zijn deze diersoorten aan elkaar verwant.
- 206 Als men goede vrienden is, moet je elkaar toch kunnen vertrouwen.
- 207 De krakers betrokken het onbewoonde pand, dat al enkele maanden leeg stond.
- 208 Daar klonk het startsignaal en acht meisjes doken te water.
- 209 Reclamespots appelleren vaak op de treurigste instincten van de mens.
- 210 "En daarmee zijn we bij de essentie van het probleem aanbeland", zei Eddy Poelmann van NOS-sport.
- 211 Het is gebleken dat de wapenstok niet toereikend genoeg is om relschoppers in bedwang te houden.

- 212** Ziekte noopte de leerling ertoe die dag thuis te blijven, temeer daar hij het derde uur een proefwerk stijl had.
- 213** Bergkamp voetbalt helaas een stuk beter dan mij.
- 214** Doordat de man bij de Tweede Kamer-verkiezingen niet meer op de PvdA wilde stemmen, bleef hij thuis.
- 215** Om de meningen niet te beïnvloeden had het organiserend comité besloten haar advies geheim te houden.

OPDRACHT: *In dit deel komen de fouten aan de orde op zinsniveau. Je moet steeds de zin verbeteren. Alleen waar je de keus hebt, moet je ook de naam van de fout geven. Behalve in oefening 22 zit in elke zin één fout.*

19 OEFENING ANAKOLOET

- 216 Oom Alexander - hij heeft na zijn studie medicijnen jarenlang door de wereld gezworven en veel gezien - hij zei dat hij een huis ging kopen in Biggekerke.
- 217 Ik denk dat jij, als ze je de kans geven, dan word je vast en zeker muzikant.
- 218 De jongeman dacht dat het, als er dan toch al zoveel raketten in Europa stonden opgesteld, dat het dan niet uitmaakte of er nog een paar bijkwamen.
- 219 Ofschoon de heer Wallage, die me, al bevallen zijn gelaatstrekken me nog minder dan zijn onderwijskundige opvattingen, geen onaardige man lijkt, wordt het toch tijd dat hij een betrekking elders aanvaardt.
- 220 De leerling zei dat hij, aangezien hij geen zin had al weer aan het werk te gaan en eerst een tijdje wilde uitrusten, hij voorlopig niet zou verschijnen.

20 OEFENING FOUTIEVE INVERSIE

- 221 De rekwisieten kunnen we morgen ophalen en zullen we na de voorstelling wel weer terugbrengen.
- 222 Het was een prachtige zomeravond en besloten ze romantisch in het park te gaan wandelen.
- 223 De eerste keer dat je het drinkt, vind je yoki-drink misschien niet zo lekker, maar merk je na de tweede keer al dat je de smaak op prijs gaat stellen.
- 224 De motorrijtuigenbelasting is wederom verhoogd en zullen er wel minder auto's worden verkocht.
- 225 Bij het nazoeken van het bureau vonden we de papieren en zullen we u die wel snel bezorgen.
- 226 Vandaag kom ik pas thuis om zeven uur, maar zal ik morgen proberen wat vroeger te zijn.
- 227 De meeste mensen vierden Sinterklaas en zal het wel rustig zijn op de weg.
- 228 Vandaag ben ik er niet en moet ik daarom morgen mijn werk inhalen.
- 229 Bij de huiszoeking vond de Schaduw belastend materiaal en werd de verdachte niet lang daarna gevat.
- 230 In Toscane zijn appartementen te huur, maar kun je er ook opgeknapte boerderijen kopen.

21 OEFENING FOUTIEVE SAMENTREKKING IN DE NEVENSCHIKKING EN SAMENTREKKING IN DE BIJZIN

- 231 Onze hond, Flappie geheten, is levensgevaarlijk en zie je dan ook altijd in de tuin op wacht zitten, waar hij voorbijgangers met regelmaat de stuipen op het lijf jaagt.
- 232 We verwachten dat als hij alle inlichtingen heeft, wel zal terugkomen met een positief antwoord.
- 233 Een slagroomtaart zou ik best in mijn eentje opkunnen, maar zou niet goed zijn voor mijn maag.
- 234 Op dit moment hebben we een Mercedes, maar eerst een Renault en een Volkswagen versleten.
- 235 De verkoper is ervan overtuigd dat als je die boxen gehoord hebt, geen andere wilt hebben.
- 236 Mijn broer is astmapatënt en op grond daarvan afgekeurd voor militaire dienst.
- 237 Het pakje is niet voor mij bestemd en maak ik dus niet open.
- 238 Hij was met prachtige cijfers geslaagd voor zijn examen en natuurlijk dolblij.
- 239 Hij zegt dat als hij morgen terugkomt om zijn spullen op te halen en de zaak af te sluiten, ook zijn schulden zal betalen.
- 240 Ik heb gehoord dat op het moment dat hij de school betreedt, totaal uit zijn gewone doen raakt.

22 OEFENING FOUTIEVE SAMENTREKKING IN DE NEVENSCHIKKING EN SAMENTREKKING IN DE BIJZIN

- 241 Dat heeft niemand beweerd en lijkt me niet erg waarschijnlijk.
242 De brief is niet aan mij gericht en open ik maar niet.
243 Hij is ziek en daarom niet gekomen.
244 Het lijkt me duidelijk dat als hij het niet wat kalmer aandoet, binnenkort overspannen zal zijn.
245 De oude baas had beloofd dat als we aangekomen waren meteen konden eten.
246 Oom Isodoor hield veel van zijn neef en hem daarom de hand boven het hoofd.
247 De bediende, die ik reeds eerder gezien had en de vervanger van de patroon bleek te zijn, lichtte mij volledig in.
248 De passagiers van de eerste vliegtuigen waren verstoken van alle comfort, dik ingepakt en blij als ze veilig en wel weer aan de grond stonden.
249 Ze hebben me eergisteren op een feestje verteld dat als hij teveel drinkt, zich volkomen laat gaan en zelfs handtastelijk wordt. Bij dat laatste maakt hij blijkbaar geen onderscheid tussen mannen en vrouwen.
250 Minister Ruding stelde dat, indien hij ooit werkloos zou worden, bijvoorbeeld vanwege de val van het kabinet, in een mum van tijd een nieuwe baan zou hebben. Dat viel dus tegen.

23 OEFENING FOUTIEVE VERBINDING MET EEN BEKNOPTE BIJZIN NIET ALLE ZINNEN ZIJN FOUT!

- 251 In looppas op het perron aangekomen, vertrok de trein naar Alkmaar voor mijn neus.
252 Liggend in het gras onder een weelderige boom, vielen de bloesems op haar neer.
253 Zwaaiend met zijn Ajax-vlag, zong hij "de herdertjes lagen bij nachte."
254 Zittend in de bibliotheek werd het boek door de leerling gelezen.
255 Na te zijn overleden op 18 januari jongstleden, brachten de familieleden oom Arie naar zijn laatste rustplaats.
256 Voorovergebogen op de bank werden de schoenveters vastgemaakt.
257 Na uren gedebatteerd te hebben, viel dan eindelijk de beslissing.
258 Eenmaal thuisgekomen bleek helaas zijn huis afgebrand te zijn.
259 Zittend op het toilet las hij de Telegraaf.
260 Na het kampvuur gedoofd te hebben, de tent te hebben gesloten en de slaapzak dichtgeritst, verdween tenslotte elk geluid.

24 OEFENING ZINSASYMMETRIE

- 261 De agent zei de mensen door te lopen en dat ze de rijweg moesten ontruimen.
262 De Ankeveense plassen bieden 's zomers de gelegenheid tot vissen en 's winters om er de schaatssport te beoefenen.
263 Het leek alsof hij elk moment de geest kon geven en dat hij ter plekke in elkaar zou zakken.
264 De leden wordt verzocht hun contributie op tijd te betalen en of ze dat per giro willen doen.
265 Het delen van een kamer kan tot gevolg hebben vriendschap of dat je elkaar gaat haten.
266 Radicaal is dat iemand ingrijpende veranderingen nastreeft.
267 Hij hield vol dat er op de excursie naar Rome geen sterke drank mocht worden meegenomen en iedereen moest 's avonds stil zijn.
268 Hij houdt veel van jazzmuziek en die hij dan ook geregeld beluistert.
269 We vragen jullie de zaal te ontruimen en of jullie naar huis willen gaan.
270 Hij beweert onschuldig te zijn en dat hij het slachtoffer is geworden van een misverstand.

OPDRACHT: In de volgende oefeningen tref je alle fouten op zinsniveau aan. Geef de naam van de fout en verbeter de zin.

25 OEFENING ALLE FOUTEN OP ZINSNIVEAU

- 271 Na drie uur gewacht te hebben, gingen de deuren van de disco eindelijk open.
- 272 PSV werd weliswaar landskampioen, maar niet door iedereen de beste ploeg gevonden.
- 273 Ik denk dat je, als je alles van tevoren had geweten, dan zou je nooit aan een trektocht door de Sahara begonnen zijn.
- 274 Vandaag ben ik er niet en moet ik morgen mijn werk inhalen.
- 275 Tijdens Engels deed ik mijn Nederlands en moet ik het volgende uur tijdens Nederlands mijn Wiskunde doen.
- 276 Het strafwerk was dik verdiend en maakte hij dus graag.
- 277 Helemaal aan de drank geraakt besloot de huisarts tante Annie een ontwenningsskuur voor te schrijven.
- 278 De taak die hem was opgedragen bestond uit het controleren van de lijsten en de voorraden bij te houden.
- 279 Iedereen blijft thuis tijdens de Europacup-finale en zal het wel rustig zijn in de stad.
- 280 Ik ben oom Isidoor erg dankbaar, want hij heeft me meegenomen naar Parijs en daar een prettige vakantie bezorgd.
- 281 De leiding was toevertrouwd aan de conrector en - zo vond hij zelf - bij hem in goede handen.
- 282 Aangezien hij veronderstelde dat als zijn ouders in Den Haag waren, zich wel te goed zouden doen, nam hij het er zelf ook flink van.
- 283 Thuiskomend van vakantie bleek het televisietoestel nog aan te staan.
- 284 Zittend onder de lamp werd het kruiswoordraadsel door het meisje gemaakt.
- 285 Ik denk dat, als je alles van tevoren had geweten, nooit aan een trektocht door de Gobi-woestijn zou zijn begonnen.
- 286 Spiekend uit mijn boek, keek de leraar Nederlands mij doordringend aan.
- 287 Liggend op het voordek van zijn luxueuze jacht - de Orca - nam de man, die een handdoek over zijn hoofd had gelegd, aan dat, als de wind echt opstak, dat hij dan gewaarschuwd zou worden.
- 288 Heel wat mensen trekken jaarlijks naar Schotland voor de vogelstudie of om er een rustige vakantie te houden.
- 289 Het boek interesseerde me niet en heb ik dus niet gelezen.
- 290 Een cadeau kunnen we hem niet geven en zou ook niet geaccepteerd worden.

26 OEFENING ALLE FOUTEN OP ZINSNIVEAU

- 291 Kijkend uit het raam van mijn slaapkamer viel plotseling een bloembak vol geraniums naar beneden.
- 292 Ik vind geraniums onplezierig ruiken en dat ze lelijk zijn.
- 293 Na op het terras voor ons chalet gegeten te hebben, ging de zon bloedrood onder achter de bergen.
- 294 Hij zei dat hij geen geld had en ik moest de rekening maar betalen.
- 295 De hele week al heb ik zwaar getafeld en ga ik dus met ingang van vandaag aan de lijn doen.
- 296 Sommige skiërs weten precies hoe ze, wanneer ze onderuit gaan en een helling afglijden, ze moeten vallen.
- 297 Er zijn mensen die beweren dat als ze iets beloven, dat ze zich dan altijd aan hun woord houden.
- 298 De opgegeven tekst was niet moeilijk en kon hij gemakkelijk maken.

- 299 Zittend achter haar bureau schreef zijn moeder, dat als hij naar Engeland ging, eraan moest denken zijn pas te verlengen.
- 300 Frans Laarmans is bijzonder sympathiek en daarom gisteren tot voorzitter van de whistclub gekozen.
- 301 Die jongen mag ik graag en geef ik dus een punt extra.
- 302 De leraar werd wegens corruptie aangeklaagd en daarom overspannen.
- 303 Het leek alsof hij geen zin meer had en dat hij ermee zou ophouden.
- 304 Gezeten in een luie stoel droomde Appie dat hij later, als hij groot was, hij rakelings met zijn F-16 over zijn eigen huis zou vliegen.
- 305 Trots glimlachend zouden zijn vader en moeder aan het zolderraam staan en precies op het moment dat hij met een behendige beweging de neus van het vliegtuig optrok, hij zou naar hen zwaaien.
- 306 Gebruik makend van allerlei beknopte bijzinnen, probeerde de leraar zijn leerlingen te misleiden en of hij hen erin kon laten stinken.
- 307 Na een korte tijd op het gymnasium gezeten te hebben, raadde de rector het jongetje aan het eens op de Havo te proberen.
- 308 Wie zoiets beweert, is niet goed snik en kun je dan ook nauwelijks serieus nemen.
- 309 In een aparte brief bijgesloten, zend ik u de bescheiden.
- 310 Hij beweert leraar te zijn en dat hij wordt onderbetaald.

27 OEFENING ALLE FOUTEN OP ZINSNIVEAU

- 311 Overmorgen gaan we heerlijk op vakantie naar Scanno in de Abruzzen en treffen we nu reeds voorbereidingen.
- 312 Het komt me voor dat we, als het zulk slecht weer blijft, we beter wat later kunnen weggaan.
- 313 De minister werd beschuldigd van verregaande onkunde en kort daarna ziek.
- 314 Hij heeft de hoop nog niet opgegeven ons de kwestie uit te leggen en te overtuigen van zijn gelijk.
- 315 Aangekomen op perron 11, waar het opmerkelijk rustig was, bleek de trein naar Den Helder zojuist vertrokken.
- 316 Later op de dag meldde hij zich opnieuw bij het loket, maar ging hij, toen dat nog steeds gesloten bleek, in arrenmoede weer naar huis.
- 317 Gezeten voor de spiegel, werd het prachtige haar door het meisje bewonderd.
- 318 Spruitjes lust ik niet en weiger ik pertinent te eten, ook bij mijn tante, die om de pil te vergulden de weerzinwekkende groene kogeltjes overgoten met een kaassausje pleegt op te dienen.
- 319 Gelukkig is ze de kwaadste niet en er altijd toe bereid speciaal voor mij wat appelmoes op tafel te zetten, zodat ik, als ik dan toch haar spruitjes weiger, ik niet met honger haar huis verlaat.
- 320 Dat is haar stijl niet en zou ze me niet aandoen.
- 321 Stil slapend in het wiegje trof de liefhebbende vader zijn kind aan.
- 322 Hij hoopte vurig dat het kind zich koest zou houden en hij zou nog rustig wat kunnen lezen in Lijk halfstok.
- 323 Minister Dales heeft de hoop nog niet opgegeven ons de kwestie uit te leggen en dat ze ons alsnog kan overtuigen.
- 324 Mosselen lust ik niet en vallen bij mij altijd verkeerd.
- 325 Ik vind bovendien dat ze er eng uitzien en alsof ze op mijn bord bewegen.

OPDRACHT: *In de paar resterende oefeningen staan alle fouten uit de hele syllabus door elkaar. Geef de naam van de fout en verbeter de zin. In elke zin zit één fout.*

28 OEFENING ALLE FOUTEN

- 326 Chrysler heeft veranderingen aangebracht in een vorig jaar op de markt gebracht model, die het rijden aanzienlijk veiliger maakt.
- 327 Het wordt tijd dat de overheid een eind maakt aan het verplicht naar school moeten gaan, maar blijkbaar is het nog niet zo ver.
- 328 Omdat het bekendste schilderij van Rembrandt, De nachtwacht, na bij een actie van een halve gare flink te zijn beschadigd, weer is opgeknapt, zal het haar ereplaats in het Rijksmuseum herkrijgen, wat natuurlijk terecht is.
- 329 Er werd ons gezegd dat we voor het proefwerk stijl geen schijn van kans hadden en we zouden allemaal een onvoldoende halen.
- 330 Dankzij de medewerking van ouders, hoofden van scholen en politie is voorkomen dat niet een veel grotere schade is aangericht door de vandalen.
- 331 Hoewel de bankbediende zijn ontslag als onrechtmatig beschouwde, moest hij er zich toch bij berusten; doordat hij geen lid was van een vakbond kon hij daar geen beroep op doen.
- 332 Omdat de leerling zijn fiets in het rek van de docenten had geplaatst, schold de rector hem de mantel vol.
- 333 Hij besefte zich terdege dat dit zijn laatste kans was om een voldoende te halen.
- 334 Gebogen over zijn damstenen, nam de Lieve Heer heden onze dierbare vader, Johannes Achter, na een rijk en vruchtbaar leven op eenenzestigjarige leeftijd van ons weg. Moge hij rusten in vrede.
- 335 Verlegen in het rond kijkend, werd de jubilaris door de directeur toegesproken en vervolgens een envelop met inhoud overhandigd.
- 336 Dat er een fout in zijn berekeningen zou kunnen zitten, wilde de leerling aanvankelijk niet geloven, maar bleek tenslotte natuurlijk toch waar te zijn.
- 337 Zulke opmerkingen zijn gemeen en moet je niet maken.
- 338 Een leerling met karakter biedt uiteraard tegenstand tegen de neiging zich vlak voor een proefwerk stijl bij de docent ziek te melden.
- 339 De oudste luchtvaartmaatschappij ter wereld, de KLM, heeft omdat de concurrentie dat noodzakelijk maakt, besloten al zijn tarieven te verhogen.
- 340 Je moet er maar mee rekenen dat het wat later wordt.

29 OEFENING ALLE FOUTEN

- 341 Omdat hij net zo groot is dan ik, staan we bij gymnastiek in de rij altijd naast elkaar.
- 342 Bij ons op school is gebleken dat een proefwerkrooster ten eerste het lesrooster in de war stuurt; ten tweede worden de leerlingen te zwaar belast.
- 343 Het bezwaar van het traditioneel onderwijs is dat als je in een paar vakken slecht bent, aan het eind van het schooljaar moet je dan alles overdoen.
- 344 Dit is zonder twijfel het vervelendste proefwerk wat ik sinds lange tijd heb gemaakt.
- 345 Brinkman zei dat hij, hoewel hij een enorme hekel heeft aan Hugo Brandt Corstius, hij gek is op Herman Pieter de Boer.
- 346 Het behoort tot de taak van een conrector luidruchtige leerlingen van het schoolplein weg te verjagen.
- 347 Vergezeld door zijn broers verscheen de premier aan de balie van het belastingkantoor om daar te protesteren tegen de hem opgelegde belastingaanslag.

- 348 Omdat hij dacht dat, als Ritzen nog meer op zijn salaris zou bezuinigen, aan de bedelstaf zou raken, besloot de leraar in arrenmoede er een baantje in de havens bij te nemen.
- 349 De knaap had de naam van de leraar Nederlands vergeten en vervoegde zich derhalve bij de conciërge om daaromtrent informatie in te winnen.
- 350 "Jij blijft volgend jaar zitten", schreeuwde de jonge leraar. "En u vloeit volgend jaar af", antwoordde de leerling gevat terug.
- 351 Na een lange reis te hebben gemaakt door Oost-Azië bleek bij zijn terugkeer zijn trouwe hond Dodo aan ouderdomsverschijnselen te zijn overleden.
- 352 Verspreid door de zaal, waar de geur van wierook hing, zaten her en der wat werklozen, die treurig voor zich uit keken.
- 353 Als je van muziek houdt, is het logisch dat men veel geld aan cd's uitgeeft.
- 354 Deze leerling heeft de wens te kennen gegeven aan het staatsexamen te willen deelnemen, teneinde in staat te zijn nog dit jaar als student te worden ingeschreven.
- 355 Elke keer als de verlegen, maar sympathieke Adriaan op bezoek ging bij zijn tante, weigerde die hardvochtige oude vrouw stevast zijn reiskosten te betalen.

30 OEFENING ALLE FOUTEN

- 356 De burgemeester deelde mede dat hij, aangezien hij ontblote lichaamsdelen aanstootgevend vond, hij de foto zou verbieden.
- 357 Hij zei dat hij van dergelijke smeerlapperij in zijn gemeente niet gediend was en het was zijn taak de burgerij voor allerlei vuiligheid te behoeden.
- 358 Vervat in prachtige bewoordingen, stuurde hij haar het antwoord.
- 359 Het parlement stond blijkbaar op haar rechten; de nota werd niet meer voor het zomerreces in behandeling genomen.
- 360 "Kennedy heeft ons in 1962 verraden en Reagan doet het nu weer opnieuw", zei de Cubaan die naar Havana terug gestuurd dreigde te worden.
- 361 Hij wist door zijn zelfbewuste houding het begin van een relletje in de kiem te smoren.
- 362 "Voor de jeugd van tegenwoordig is het blijkbaar vanzelfsprekend dat met zijn wensen rekening wordt gehouden", klaagde de al wat oudere vrouw.
- 363 Toen ik hem de mantel uitveegde, werd hij schijnbaar boos; hij brulde dat het een lust was en sloeg met zijn vuist op tafel.
- 364 Ze zijn helemaal niet ziek; ik heb hun zojuist nog zien biljarten in het Moddermannetje.
- 365 Terwijl wij goedgehumt allerlei liederen zongen, reed de bus ons de berg op om van het sublieme uitzicht te genieten.
- 366 De dorpsharmonie, die overigens Harpe Davids heette, gaf in de fraai gelegen muziektent een concert ten gehore met blaasmuziek van Mozart.
- 367 Hoewel de foutparkeerders luidkeels protesteerden, werden zij door de nauwgezette agent toch een boete opgelegd.
- 368 Wij delen u mede dat, indien u mee wilt doen aan een gemeenschappelijke Nederlandse inzending, zich voor 15 maart in verbinding moet stellen met ons secretariaat.
- 369 Op het voordek van de oceaanstomer liggend, beweerde de man heldhaftig dat, als het schip door Lybische terroristen zou worden gekaapt en gedwongen naar Beirut te varen, zich tot het uiterste zou verzetten.
- 370 Het valt aan te nemen dat mensen die naar de nieuwste Nederlandse speelfilm gaan - en ongetwijfeld zullen slechts weinigen zo onverstandig zijn - die al halverwege de voorstelling van louter verveling zullen weglopen.

31 OEFENING ALLE FOUTEN

- 371** Vroeger kwamen verkopers met allerlei artikelen langs de deur, maar is hun werk tegenwoordig overgenomen door postorderbedrijven.
- 372** Dat in een brugklas van drieëndertig leerlingen de leraar geen tijd heeft om aan alle kinderen de benodigde aandacht te besteden, vindt dhr. Ritzen blijkbaar niet erg en is zijn probleem niet.
- 373** Ik heb keelpijn en een verstopte neus en dus vast een verkoudheid opgelopen.
- 374** De uitkeringstrekkers die in de steden woonden, werden geadviseerd naar het platteland te verhuizen, omdat het leven daar goedkoper is en de lucht schoner.
- 375** De vorming van brede scholengemeenschappen zal, net als de wet op de Bavo, over een jaar of tien een immense blunder blijken te zijn, die door iedereen van te voren was voorspeld.
- 376** Aan het einde van een zeer geslaagde bijeenkomst zongen de leden van de Apeldoornse Oranjevereniging gezamenlijk het nationale volkslied.
- 377** Toen dhr. Bolkestein in het Hilton-hotel het nieuwste VVD-lid, dhr. H. Mens, tegenkwam, gunde eerstgenoemde hem geen blik waardig.
- 378** Leerlingen die een proefwerk stijl maken komen helaas vaak in tijdgebrek.
- 379** De oorzaak van de hoge verkoopcijfers van de warme worst van de Hema is naar alle waarschijnlijkheid gelegen in de enorme mond-op- mond-reclame.
- 380** Het overgrote merendeel van de leerlingen heeft weinig op met het onderdeel stijl.